

PÁLHÁZA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

„MERT A HAGYOMÁNY NEM MEREV, FEJLŐDÉSKÉPTELENSÉGRE KÁRHOZTATOTT ESZME, HANEM A HELYHEZ ÉS KULTÚRÁHOZ KÖTŐDŐ, AHHOZ RÖGZÍTETT ÉS ANNAK TOVÁBBÉLÉSÉT, FEJLŐDÉSÉT SEGÍTŐ EMBERI CSELEKVŐKÉSZSÉG.”

/ ISTVÁNFI GYULA, A MAGYAR FALU ÉPÍTÉSZETI HAGYOMÁNYA /

Tisztelt Pálháziak!

Pálháza szülötteként megélve és látva településünk életét, változását, fejlődését, ajánlom figyelmükbe az új Településképi Arculati Kézikönyvet, amely bemutatja településünket és megismertet minket helyi értékeinkkel.

Pálháza jelenlegi arculata hosszú-hosszú évszázadok alatt alakult ki, ezalatt alakítottuk ki közösen ezt a csodálatos környezetet, ami körbevesz bennünket. Ebben a fejlődésben benne van minden és mindenki. A szorgalmas, itt élő emberek munkája, a hagyományok tisztelete, mindannyiunk fejlődni akarása, a jövőbe vetett hitünk és sok minden más, ami hozzájárult és hozzájárul a mi kis városunk életének és arculatának alakulásához.

Településvezetőként büszke vagyok az itt élőkre, arra a fejlődésre, amit közösen vittünk véghez, ezáltal elérve azt, hogy egy élhető, rendezett, tiszta és nagyszerű településen élhetjük mindennapjainkat. Pálháza az a település, ahová jó hazajönni, abba az otthonba, ami általunk él, formálódik és fejlődik.

Tudom, a múlt tisztelete nélkül nincs jövő, nincs fejlődés és most a fejlődésen van a hangsúly. Kiemelt fontosságú célunk Pálházának, mint a térség központi településének a fejlesztése, az épített és természetes értékek megőrzésével összhangban álló tervezett városfejlesztés.

Ebben lesz segítségünkre a kézikönyv, amely azon túl, hogy bemutatja településünket, innovatív módon kiindulást ad a környezetünk formálásához, támpontot nyújt az épített arculat megtervezéséhez és megvalósításához, valamint az egységes arculat kialakításához, amely a jövőben jellemezni fogja Pálháza megjelenését a mindennapokban.

A kézikönyv iránymutatás is egyben, hiszen a jövő Pálházáját építjük, együtt Önökkel, Önöknek, a jövő nemzedékének.

Tegyük ezt jó szívvvel és akarattal, hogy közösen sok-sok nagyszerű eredményt érjünk el!

Szebeni Endre
polgármester

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	5
2. Pálháza bemutatása	10
Hegyköz népi építésze	14
Tájföldrajz	18
3. Örökségünk	22
4. Általános Építészeti útmutató	39
5. Eltérő karakterű településrészek Pálházán	60
Településközponti	61
Történeti	68
Kertvárosi	78
Ipari és gazdasági	85
Külterület	90
Impresszum	93

KINEK KÉSZÜLT A KÉZIKÖNYV?

A kézikönyv mindenkinek hasznos, aki új épületet szeretne építeni, vagy régit rendbe hozni, átalakítani, akár tulajdonos, tervező, építető vagy hatósági ügyintéző. Konkrét példák segítségével igyekszik bemutatni a jó és követendő példákat, amivel a széles körben elterjedt rossz, fantáziátlan, tájidegen és környezetszennyező építészeti kívánja megfékezni. Mindazonáltal, hogy a legnagyobb felelősség a tervező építészterhel, a folyamatban résztvevő felek partneri hozzáállása és a szakemberekbe vetett bizalom nélkül az építés drámája fokozódik, az eredményesség pedig veszélybe kerül.

A felelősség ugyanis mindenkit terhel, de különösen azokat, akik egy-egy épület létrehozásában aktívan részt vesznek, így a megbízókat, tervezőket, kivitelezőket és a döntési joggal rendelkező hatóságokat egyaránt. A kollektív felelősség felismerése az első lépés az építészeti minőség fejlődése és az egységes településképp kialakulásához vezető úton. Hisszük és valljuk, hogy a kortárs építészet megtalálja azon üdvös megoldásokat, amelyekben a múlt értékeit tiszteletben tartva új, a kor igényeit maximálisan kielégítő, esztétikus és magas építészeti minőségű alkotások születnek.

MI A KÉZIKÖNYV CÉLJA?

Jelen útmutató nem építési szabályzat!
Fontos, hogy a tervezők minden esetben ismerjék és vegyék figyelembe a hatályos építési előírásokat; környezetvédelmi és egyéb szakhatósági kérdésekben - szükség esetén - forduljanak szakértőhöz.

SZEBB ÉS JOBBAN MEGTERVEZETT LAKÓÉPÜLETEK

A TERVEZÉSI FOLYAMATOK HATÉKONYSÁGÁNAK JAVÍTÁSA

A TÁJ ÉS AZ EGYSÉGES TELEPÜLÉSKÉP MEGŐRZÉSE, KIALAKULÁSÁNAK ELŐSEGÍTÉSE

PÁLHÁZA ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEINEK BEMUTATÁSA ÉS NÉPSZERŰSÍTÉSE

KULTURÁLIS ÉS TÁRSADALMI ÉRTÉKEK MEGHATÁROZÁSA

A HELYTELEN ÉPÍTÉSI TRENDEK MEGFÉKEZÉSE

A FENNTARTHATÓ ÉPÍTÉSZETI MEGOLDÁSOK ELŐMOZDÍTÁSA

A HELYES RÉSZLETKÉPZÉSEK BEMUTATÁSA KONKRÉT PÉLDÁK SEGÍTSÉGÉVEL

TERVEZŐK ÉS ÉPÍTETŐK INSPIRÁLÁSA

MIRE HELYEZZÜK A HANGSÚLYT?

FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

Közös feladatunk a minket körülvevő környezet megóvása és védelme, állandó felelősségünk a jövő nemzedékei számára alkotott új értékek megteremtése.

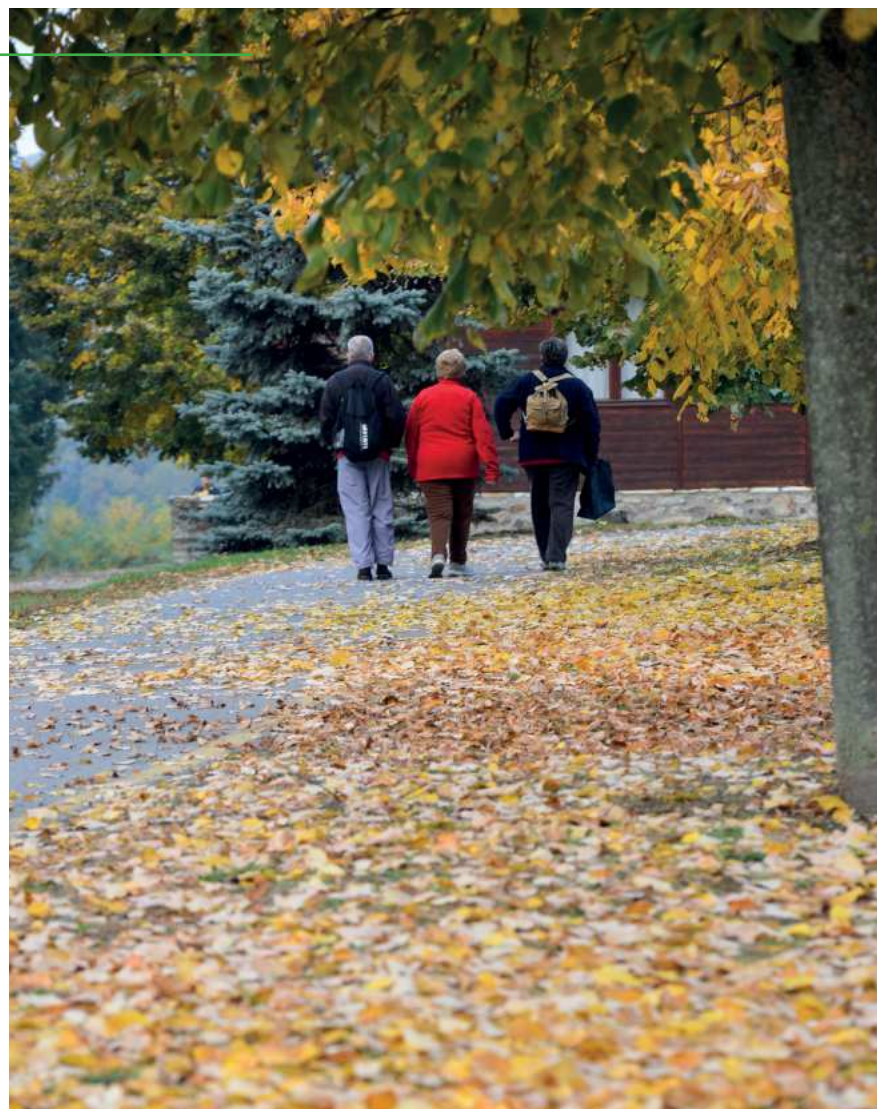
HELY ÉS KÖZÖSSÉG

A Pálházán építkezők saját tevékenységükkel formálják a település képének kialakulását, mellyel gazdagíthatják a város kulturális örökségét. A múlt imitációja, idegen tájakra jellemző stílusok helyett a helyi értékek, jellegzetességek és anyagok használatát támogatjuk, melyek egysége egy új építészeti megfogalmazásban ölt testet.

ÖRÖKSÉGVÉDELEM

A település történelmét sugárzó épületek mellé különös körültekintéssel tervezzünk házat.

A meglévő építészeti értékek, régi, olykor rosszabb állapotban lévő házak felújításakor vizsgáljuk meg annak értékeit, arányait, színeit, egyedi stílusjegyeit, és azok figyelembe vételével tervezzük meg a felújítást.

HOSSZÚ TÁVÚ HATÁSOK

Minden beavatkozás, így egy új lakóház is megváltoztatja az addigi tájat, utcaképet. Az épület megtervezésekor figyelembe kell venni annak hosszú távú hatását a környezetre, célunk egy tartós, átalakítható, a környezetével egységet alkotó épület megtervezése legyen.

MINŐSÉGI ÉPÍTÉSZET ÉS INNOVÁCIÓ

Egy jó épület megtervezése egy jó építész kiválasztásával kezdődik. Az építész ismeri és alkalmazza a múlt értékeit, miközben korszerű megoldásokkal alakítja ki az igényeknek megfelelő, környezetébe illeszkedő tervet. A formaképzésen túl különösen nagy hangsúlyt fektet a minőségi anyaghasználatra és a harmonikus összhatásra is.

GAZDASÁGOSSÁG, FENNTARTHATÓSÁG

Lakóhelyünk megtervezésekor törekedjünk a valós igényeink praktikus, mértékletes és egyszerű megvalósítására. A jó ötletek szakszerű megoldásával megfizethető áron valósíthatjuk meg álmainkat és az üzemeltetési költségeket is optimalizálhatjuk.

HOGYAN ÁLLJAK NEKI AZ ÉPÍTKEZÉSNEK?

ELSŐ LÉPÉSEK

Az alábbi szempontok mindegyike azonos súlyú fontossággal bír, egységben kezelendő és az építkezési szándék megszületését követően ezek figyelembe vételével kell haladni:

IGÉNYEK PONTOS MEGFOGALMAZÁSA

Mielőtt bármibe belekezdünk, gondoljuk végig, hogy pontosan mire is van szükségünk? Mérjük fel anyagi lehetőségeinket, a családi igényeit vagy az építendő ház funkcióját, majd alakítsunk ki egy tervezési programot (szobaszám, fontosabb berendezések helyszükséglete, tárolási igények, szokások, hobbik, hangulatok, stb.).

Az építéssel közösen fogalmazzuk meg a számunkra fontos tervezési szempontokat is (passzívház, kortárs vagy hagyományos, ökologikus, okosház, többgenerációs, stb.). Törekedjünk a praktikus méretekre, tervezzünk hosszú távra, hogy az esetlegesen változó igényeket az épület kisebb átalakításokkal vagy bővítéssel le tudja követni.

KÖRÜLTEKINTŐ TELEKVÁLASZTÁS

A megfelelő otthon megteremtése a megfelelő telekválasztással kezdődik. Ismerjük meg Pálházát, járjuk körbe többször, majd válasszunk egy olyan telket, ami igényeinknek, ízlésünknek és életmódunknak a leginkább megfelelő. Tanulmányozzuk a Helyi Építési Szabályzat és a Szabályozási terv telkünkre vonatkozó részeit. Lehetőleg olyan utcában válasszunk telket, amely adottságait tekintve számunkra a leginkább tetszetős.

HOGYAN VÁLASSZUNK ÉPÍTÉSZT?

Az építkezés előtt feltétlenül keressünk fel egy építészt, akit már a telekválasztásba is vonjunk be. Válasszunk olyan építészt, aki elképzeléseinknek megfelelő referenciákkal rendelkezik, tájékozódjunk a szakfolyóiratokból, szomszédoktól vagy az internetről. Az értékálló, magas építészeti színvonalú és jól használható épületek kulcsa az átgondolt és precíz tervezés. Ne spóroljunk az időn és a tervezési díjon! Az építész díja elenyésző a teljes kivitelezési költségekéhez képest, ráadásul egy jó tervező okos megoldásaival díjának sokszorosát takaríthatja meg számunkra.

MIRE FIGYELJÜNK?

A JÓ ELŐKÉSZÍTÉS ÉS TERVEZÉS ALAPJAI

TERVEZÉS - ÉPÍTÉSZETI KARAKTER

A helyszín és a környező beépítés meghatározza az építendő épület formáját és magasságát. Fontos, hogy az építendő ház anyagaival és homlokzati megjelenésével illeszkedjen az adott településrész karakteristikájába. A megfelelő arány, lépték és forma megválasztását követően könnyebben kerülnek helyükre a jó részletek. A sikertelen, elhibázott szerkesztést nem lehet helyrehozni, a cirádák és oda nem illő díszítések elhelyezése azonban így is tilos, az csak rontja a helyzetet.

ILLESZKEDÉS

A telek vagy ház, amelyből otthonunkat szeretnénk kialakítani, egy meglévő településképe, egy utcaképbe tartozik. Vegyük szemügyre az utcában található házak jellegzetességeit, tömegét, stílusjegyeit, törekedjünk arra, hogy a tervezendő házunk illeszkedjen az összhatásba. A kerítés és a kert szerves részét képezi a környezetnek, célozzuk meg a természetesnek tűnő kert kialakítását, részesítsük előnyben a helyi növényfajták alkalmazását.

...ÉS NINCS KÉT EGYFORMA FALU,

MINDEN FALU, TÁJI, ÉPÍTÉSZETI ÉS LAKOSAINAK VISELKEDÉSFORMÁIVAL

EGYENKÉNT IS KIFEJEZETT EGYÉNISÉG...

DOMBORZATI ADOTTSÁGOK

A megfelelően kialakított kert, illetve a ház körüli részek rendszeres gondozása elengedhetetlen. Személyes lehetőségeinket felmérve válasszuk meg a kert méretét, majd a kerti növényeket, idő híján ültessünk lassan növekvő fűvet és kisebb igényű fákat. Melléképületeink építésénél is ügyeljünk a megfelelő méretre és anyaghasználatra, a tákolts kerti bódék és sufnik megjelenése minden esetben kerülendő.

GONDOZOTT KERT ÉS MELLÉKÉPÜLETEK

A megfelelően kialakított kert, illetve a ház körüli részek rendszeres gondozása elengedhetetlen. Személyes lehetőségeinket felmérve válasszuk meg a kert méretét, majd a kerti növényeket, idő híján ültessünk lassan növekvő fűvet és kisebb igényű fákat. Melléképületeink építésénél is ügyeljünk a megfelelő méretre és anyaghasználatra, a tákolts kerti bódék és sufnik megjelenése minden esetben kerülendő.

HARMONIKUS RÉSZLETEK

A részletekben lakik a lényeg, az igényes részletképzés (eresz, kémény, nyílászárók, vakolatdíszek, kerítés, stb.) stílustól függetlenül jelzi, miként lehetne illeszkedni a környék meglévő épületállományhoz. A legfontosabb a jó minőségű anyagok használata, valamint a megfelelő precizitással való kivitelezés. Kerülni kell a műanyagok, harsány színek és bonyolult csomópontok alkalmazását.

PÁLHÁZA

A HEGYKÖZ GYÉMÁNTJA

Pálháza, Magyarország legészakibb részén, a Zempléni Hegység keleti oldalán fekvő földrajzi, földtani értelemben rendkívül változatos megjelenésű és páratlan természeti értékű, egészséges mikroklímával rendelkező, hegyközi tájegység középpontjában fekszik.

A legkisebb városának is szokták nevezni, ugyanis Magyarország legészakibb és legkisebb városa. Kiemelt jelentőségét kistérségi szerepének köszönheti, ugyanis az itt található 19 település közül Sátoraljaújhely mellett Pálháza rendelkezik városi ranggal és az ehhez tartozó intézményi infrastruktúrával. Gazdasági és szociális értelemben is központi szerepet tölt be a Hegyközben.

AZ EGYKORI VÁRBIRTOK

Pálháza település valószínűleg a füzéri vár egykori várbirtokosának Drugeth Fülöp nádornak utasítására telepítéssel, új irtásfaluként az 1320-as években jött létre a Bisó patak völgyében.

Később Luxemburgi Zsigmond 1389-ben örök adományul adta Perényi Péternek Füzér várát és tartozékait, benne Pálházát is. Az 1389-i adománylevélben merül fel először Pálháza neve. A település -háza végződés-sel ellátott személyneve is későbbi középkori eredetűre utal.

A település a füzéri uradalomhoz tartozott, melynek földesurai többször változtak, legutóbb I. Lipót császár 1686-ban a füzéri várat és tartozékait - Pálházával együtt - előbb báró majd gróf Károlyi Lászlónak adományozta, aki 1947-ig volt a terület földbirtokosa. Az 1427. évi portális (kapuk száma alapján történő) összeírás a település 13 kapuját említette.

A HÁNYATTATOTT SORSÚ TELEPÜLÉS

A település a XV. században és a XVII. század elején többször elpusztult. A XV. században a husziták többször feldúlták. A török hódítás idején portyázó török csapatok miatt pusztult el, majd magyar lakosokkal betelepült.

Az 1711. évi pestisjárványkor és tűzvész miatt ismét elnéptelenedett, az 1715. évi összeírásban, mint lakatlan helység szerepelt.

Az ezután következő években újra benépesedett, 1786-ban, már mint magyar falu van feltüntetve. Az 1878. évi népszámlálás válogatott adatai 54 házat, 300 lakost, 1 nemest tartalmaztak. 1833-ban 57 háza és 431 lakosa volt a településnek.

Az Abaúj-Torna vármegye és Kassa című 1896. évi kiadványában, Pálháza körjegyzőséggel, 85 házzal, 514 magyar lakossal szerepelt.

HABSBURG KATONAI FELMÉRÉS 1806-1869

A GAZDASÁGI FEJLŐDÉS HATÁSAI

1875-ben Pálháza-lpartelepen megépült a mai Fűrészüzem elődje a Fűrészmalom. A Kemencpatak völgyben lévő erdőterületen kitermelt fa szállítására 1888. évben építették meg a Kőkapui völgyben a Pálháza-lpartelepről induló állomással a keskeny-nyomközű erdei vasutat - ez a mai Magyarország legrégebben épített erdei vasútja. A XVIII. század végén kiépült a szilárd burkolatú főközlekedési útvonal Sátoraljaújhely-Pálháza-Hollóháza irányában, valamint Pálháza-Telkibánya-Gönc felé. Az 1930-as években kiépítették a hegyközi településeket összekötő szilárd burkolatú utakat is.

Pálháza lakossága földesurát követve felvette a református vallást. 1812-ben megépült a református templom. 1910-ben, a községben a református templom mellett megépült egy egytantermes egy tanerős népiskola. 1930-ban két tantermes két tanerős új állami iskola épült, majd 1938. évben megépült a kultúrotthon is.

A gazdasági fejlődés az 1929. évi gazdasági válság után és a második világháborúban ismét megtorpant, azonban az 1950-es években tovább folytatódott. Pálháza az Állami Erdészet hegyközi központjává vált. 1938-ban megépült a sportpálya, 1952. évben kiépült a községben a villanyhálózat. 1958-ban külszíni fejtéssel megnyílt a Perlit bányája. 1964. évben megépült a vezetékes ivóvízhálózat. 1968-ban a körzeti általános iskola, 1973. évben pedig a napközi otthonos óvoda épült fel. 1990-ben új egészségügyi központ jött létre, majd 1995. évben megépítésre kerül a vezetékes földgáz. 1998-ban pedig kiépült a szennyvízhálózat.

A település egyik legfontosabb mérföldkövét 2005-ben érte el, amikor nagyközségből városi rangra emelték, ezzel az ország legkisebb népességű, és legészakibb fekvésű városa lett.

A HEGYKÖZ NÉPI ÉPÍTÉSZETE

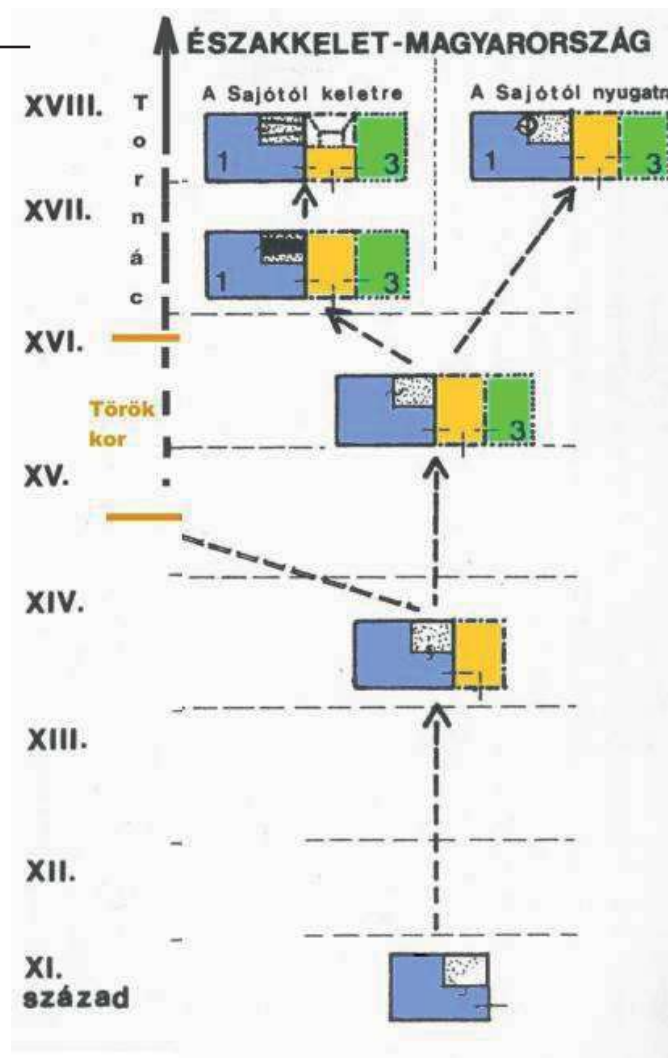
A magyarországi népi építészet a feudális rend megszilárdulása után kezdett kifomálódni, ettől kezdve jöttek létre a sajátos település- és épületelemek. A Hegyközben a települések zömét zárt falvak teszik ki, melyek között a legtöbb **utcás, szalagtelkes település**. Legegyszerűbb változata az útifalu, amely egyetlen utcából és a rá merőlegesen elhelyezkedő telkek sorából áll

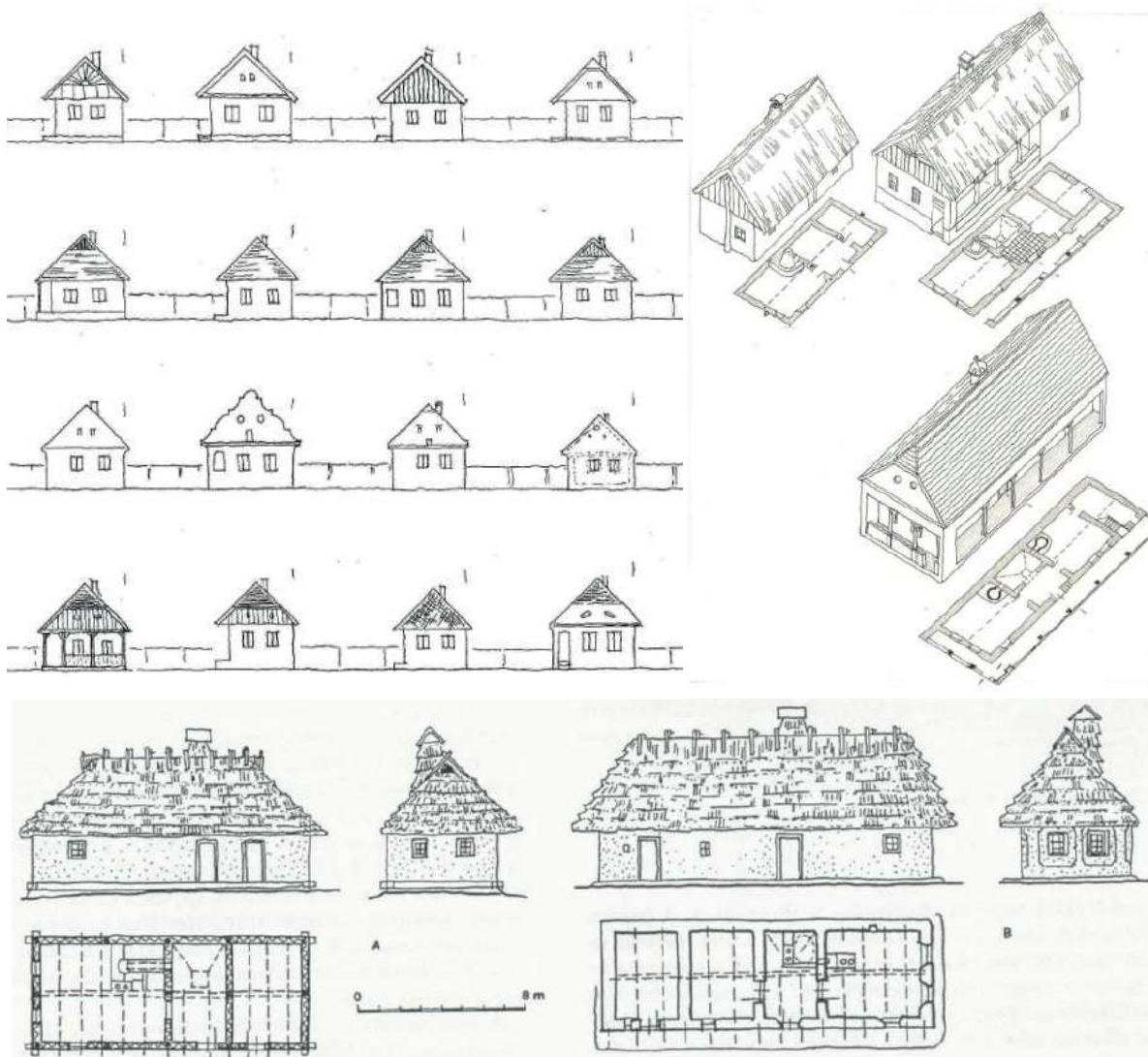
Ez a jellegzetesség Nyíriben is megfigyelhető.

A településeken belül a XIV. században a földesúri gazdaságok szétesésével párhuzamosan létrejött a **jobbágyi telekszerkezet**, amely évszázadokra meghatározta a magyar településrendszer alapjait. A népi építészet táji jellegzetességeinek nyomai már a XIV-XVI. században feltűntek, de csak a XVIII. században öltöttek határozottabb formát. Ebben a korszakban alakultak ki a népi építészetben azok a sajátosságok, amelyek maradványait helyenként még napjainkban is megfigyelhetjük.

A település és a paraszti gazdaság legfontosabb eleme a **telek** volt. A jobbágyi kisgazdaságok alapját a változó nagyságú, mintegy 10-16 hold területű telek alkotta. Ez magában foglalta a falubeli házat a hozzá tartozó gazdasági épületekkel, az egyéni használatban lévő szántót és rétet, valamint a falu oszthatatlan birtokához tartozó legelőt, erdőt és vizet. A telek központi része a lakóházat és a gazdasági épületeket magába foglaló udvar.

A Hegyköz építészeti szempontból – a mai Magyarország északi területeivel – az **Északi házterület** csoportjába tartozik. A lakó és gazdasági épületek, valamint a telek jellemzői hosszú fejlődés eredményeként jöttek létre. A lakosság igényeinek, technikai fejlettségének változása a következő fejlődési szakaszokat eredményezte.

A Hegyközben az **egyhelyiséges ház** több osztatúvá válása során az egyhelyiséges kemencés ház mellé elkülönült épületet emeltek, amely fűtés nélküli kamra, hálókamra volt. A kettő később összeépült, így több helyiséges ház jött létre. Az így kialakult lakóépületnek szintén megfigyelhetők a táji jellegzetességeket tükröző elemei.

A **lakóházak** jellemzője az általában szimmetrikus felépítés, ritkábban a félrecsúszott tetőszerkezet, amely a tornác megjelenésének eredménye. Az ilyen épületeknél a homlokzati falon gyakran pincelejárát találhatók. A lakóház építéséhez felhasznált alapanyagok közül egyeduralgkodik a vályog és a kő. A tető általában ágas-szelemenes (oromgerendás), északi hatásra ritkán szarufás szerkezetű, gerince mindig az utcára merőleges, hajlásszöge 45° -nál kisebb. A tetőforma kontyolt, felső csúcsán gyakran jellegzetes háromszög alakú füstnyílással.

Atetőtettős, hármaskévébekötöttzsuppalfedték, melyet gyakran lépcsősen raktak fel (pl. Pusztafalu, Füzérkajata). A lakóházak általában kettő (pl. Füzérkajata), vagy három (pl. Pusztafalu) helyiségből álltak, amelyeken kisméretű ablaknyílásokat találunk. A ház bejárata a kamrába, illetve pitvarba nyílt, innen lehetett belépni a többé-kevésbé füstmentesített szobába, amely a konyha funkcióit is ellátta.

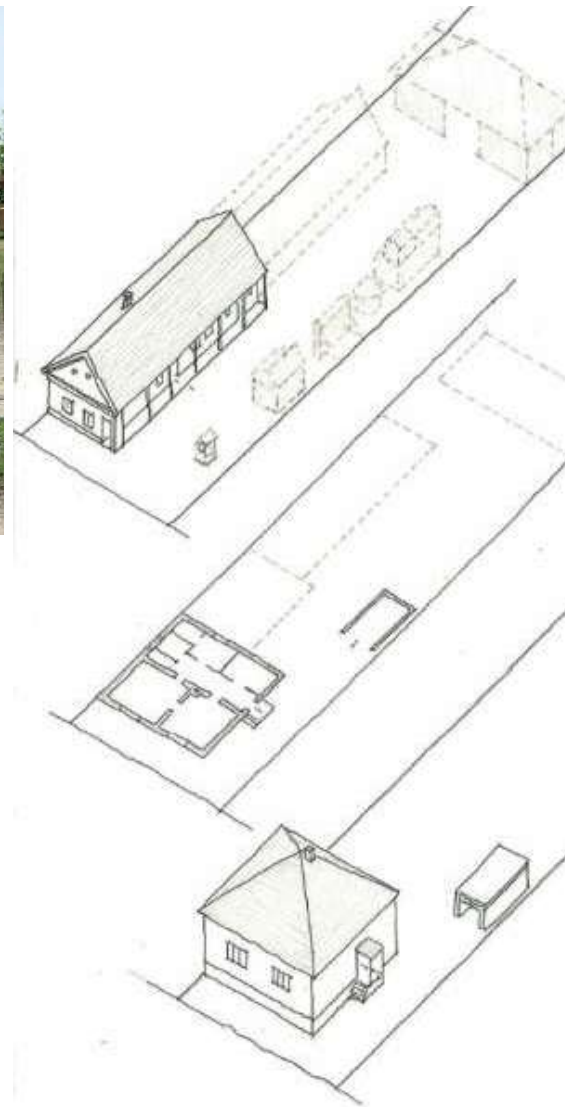
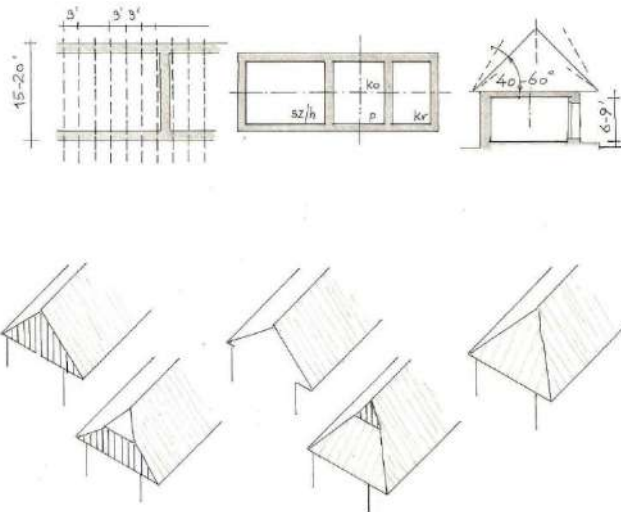
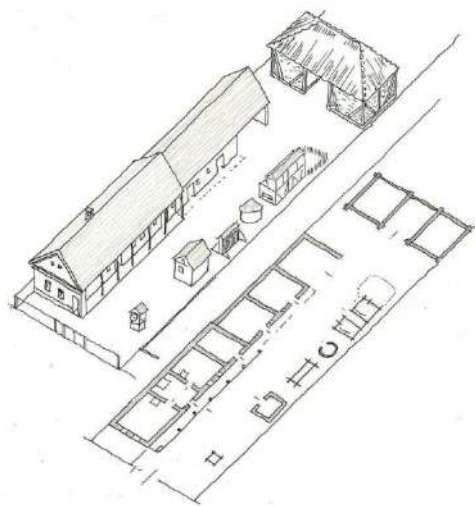
A pitvar csak a legutóbbi időkben vált konyhává, feldolgozóterré, korábban csak tároló és közlekedő funkciója volt, emellett jellemző, hogy semmilyen tüzelőberendezés nincs benne. A kamra érdekessége, hogy tároló funkciója csak a XVIII. században alakult ki, előtte lakásként, alvásra használták.

A hegyközi népi építészet jellegzetes eleme a házban épített **kabola**. Ez a kemence szája elől a füstöt a padlásra illetve a pitvarra vezette. Sajátos felépítése nem mutat sem erdélyi, sem felvidéki vonásokat, így valószínűsíthető, hogy itt alakult ki.

A paraszti életforma fontos kellékei voltak a **gazdasági építmények**, amelyek a földművelés és az állattartás munkafázisaihoz kapcsolódtak. A telkek elmaradhatatlan tartozékai voltak az istállók, melyet a lakóházzal egy tető alá, vagy attól függetlenül építettek fel. Belső berendezéséhez tartoztak a jászlak, a saráglya és a deszkákkal elkerített szénatartó. Szinte minden udvarban megtalálható volt a fából ácsolt hidas (disznóól). Sok helyen a tyúkólt a disznóól fölé építették.

A parasztudvarok legnagyobb építménye a **csűr**. Középen gabonát csépeltek benne, két szélén a kékében lévő termést, vagy a gabonás hombárokat és a mezőgazdasági eszközöket tárolták. A csűröket a Hegyközben gerendákból ácsolták. Ezek mellett a gazdasági épületek igen sok változata tartozott az udvarhoz, ilyenek lehetnek a méhesek, pincék, kutak, vermek, pálinkafőző kunyhók.

A történelmi események következményeképp a gazdasági funkciók a családi udvarokból a termelőszövetkezetekhez kerültek, így a házak mögötti épületek eltűntek, mely egyenesen vezetett a típustervekből épített kockaházak megjelenéséig.

TÁJFÖLDRAJZ

HEGYKÖZI-DOMBSÁG

A kistáj Borsod-Abaúj-Zemplén megyében helyezkedik el.
Földrajzi nagytáj:
Észak-magyarországi-középhegység
Földrajzi középtáj:
Tokaj-Zempléni-hegyvidék

DOMBORZAT, TALAJ

A kistáj tagolt medencedombság, amely alacsony középhegységi környezetben helyezkedik el. Tengerszint feletti magassága 108-550 m között változik. Északi része magasabb, átlagosan 400 m körüli. Horizontálisan gyengén felszabdalt. A felszín jellemzően DK-i lejtésirányú; itt nyitott. A kistáj egésze, de különösen az ÉK-i része pedig erősen erózióveszélyes.

ÉGHAJLAT

Mérsékelt hűvös, mérsékelt száraz, de Észak felé haladva a mérsékelt nedves éghajlati övét közelíti. Az évi napfénytartam sokévi átlaga kevéssel meghaladja az 1800 órát; nyáron 700 óra körüli, télen 160-170 óra a napsütés. Az évi középhőmérséklet ÉNy-on 8,5 °C, más hol kevéssel 9,0 °C fölött szokott lenni, a nyári félévé pedig ugyanilyen eloszlásban 15,0, ill. 16,0-16,5 °C. A csapadék évi összege a kistáj D-i részén 600, É-on 700 mm körül van. A téli félévben DK-en mintegy 40, ÉNy-on közel 70 napon át szokta a talajt hótakaró borítani, átlagos maximális vastagsága 20-30 cm. Az uralkodó szélirány az ÉK-i és a D-i, az átlagos szélesség 2,5 m/s körüli. Az éghajlat megfelel a kevésbé igényes növények és gyümölcsfélék termesztésére.

NÖVÉNYZET

A medence jellegű terület potenciális növényzete a kocsánytalan tölgyes, azonban ez a települések benépesedésével párhuzamosan megsemmisült. A dombhátak száraz gyeptetősége nagyrészt legelő (még mindig jellemző az állattartás a Hegyközben). A völgyalji nedves rétek, magasságosok fajkészletéből megemlíthető a szürke, a halvány és a mocsári ászár (*Cirsium canum*, *C. oleraceum*, *C. palustre*), az orchideák (ujjaskosborfajok - *Dactylorhiza* spp.) és a szinte mindenütt gyakori mezei gólyaorr (*Geranium pratense*) előfordulása. Néhol jellegtelen telepített erdőket is találunk (tülevelű és lombos fafajok elegyesen), ill. homogén erdei-, fekete- és lucfenyő ültetvényeket. A Hegyköz területén jelentős az erdőgazdálkodás az itt honos növényfajokkal (kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk).

NÖVÉNYZET

A természetes növénytársulások mellett megjelennek az özönnövények, amelyek alapvetően nem őshonosak országunkban, azonban az itt található klimatikus viszonyok kedvező feltételeket biztosítanak szaporodásukhoz. Ez a terjeszkedés azonban az itt élő, őshonos növények élőhelyét veszélyezteti, ezért egy kis odafigyeléssel segíteni tudjuk az eredeti flóra térnyerését. Az őshonos növényeknek fontos szerepük van az ökológiai rendszer egyensúlyának fenntartásában, területük csökkenése a velük szimbiózisban élő állatfajok élőhelyét is veszélyeztetheti. A növények telepítésénél az hazai növényeket részesítsük előnyben és törekedjünk az idegenhonos növények visszaszorítására!

Tájjidegen, agresszívan terjedő növények:

Fehér akác (*Robinia pseudoacacia*)
 Kan. aranyvessző (*Solidago canadensis*)
 Bálványfa (*Ailanthus altissima*)
 Selyemkóró (*Asclepias syriaca*)
 Ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*)
 Parlagfű (*Ambrosia artemisiiflora*)
 Zöld juhar (*Acer negundo*)
 Amerikai kőris (*Fraxinus pennsylvanica*)
 Kései meggy (*Prunus serotina*)
 Nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*)
 Gyalogakác (*Amorpha fruticosa*)
 Japánkeserűfű-fajok (*Fallopia* spp.)
 Magas aranyvessző (*Solidago gigantea*)
 Vadszőlőfajok (*Parthenocissus* spp.)
 Süntők (*Echinocystis lobata*)
 Őszirózsák (*Aster novibelgii*)
 Alkőrmös (*Pytholacca americana*)
 Karmazsinbogyó (*Pytholacca esculenta*)
 Kanadai átokhínár (*Elaeagnus canadensis*)

ÜLTETÉSÜK TILOS!

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Fenséges, nyugalmat árasztó táj veszi körül a települést, ahol az ember és a természet évszázadok óta él szelíd harmóniában. A Zempléni-hegység és a Bodrogekő találkozásánál formálódott területen ezernyi módját találja az ember, hogy megismerje a természetet, hogy közel kerüljön csodáihoz.

Az ásványgyűjtő, a madarak életére kíváncsi ornitológus, a vadak csapásait járó erdőszertető ember, a vízparton csendesen üldögélő horgász éppúgy megtalálja az örömet, mint a tájat gyalogosan, kenuval vagy kerékpárral bebarangoló turista.

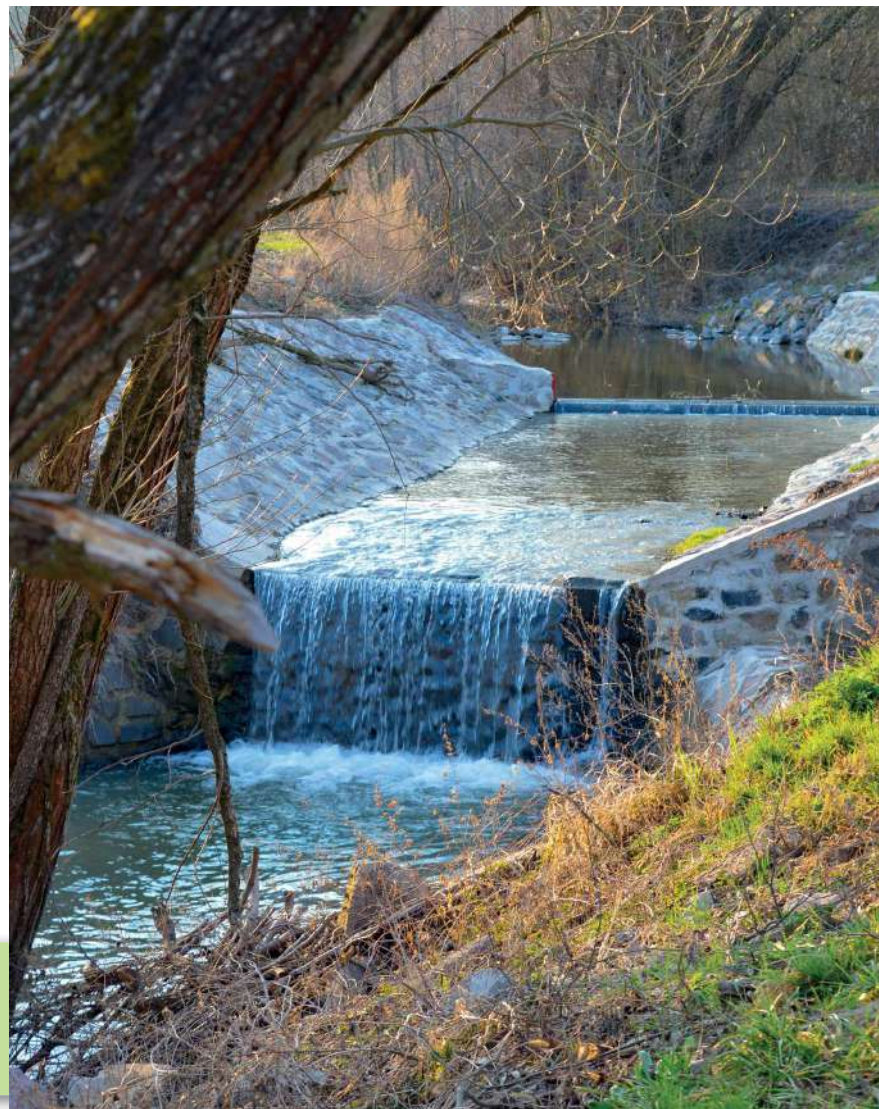
Ma is viszonylagos zavartalanságban élhet az országosan is kiemelkedő vadállomány, ahol visszatelepültnak mondható a hiúz és a farkas és ahol világelső muflon- és gímtrófeák jellemzik az állomány minőségét. A terület természeti értékeinek, gazdag növény- és állatvilágának védelmében hozták létre a Zempléni Tájvédelmi Körzetet.

A település területének jelentős részét képezik erdők és mezőgazdasági művelésű területek (szántó, gyümölcsösök). A Zempléni-hegység, azon belül is a Hegyköz egyik kiemelkedően szép részéről beszélünk, így az épített környezet mellett a természeti környezet védelme is kiemelt jelentőségű, mivel a település teljes közigazgatási területe valamilyen szintű védelem alatt áll. A terület egésze tájképvédelmi övezet, valamint a természeti területek aránya igen magas, így kiemelt figyelmet kell fordítani a tájkép, a természetes életközösségek (növénytakasulások) és élőhelyek megóvására.

Pálháza közigazgatási területét a Natura 2000 területek közül érinti a HUAN21007 Bózsapatak kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, valamint a különleges madárvédelmi területek közül a HUBN10007 azonosítószámú Zempléni hegység a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgygel helyszínen, amely a város közigazgatási területének jelentős része. Kiemelten védendő területek továbbá az Országos Ökológiai hálózat területei. A Pálházán megtalálható övezetek a magterület, az ökológiai folyosó és a pufferterület amelynek térképi megjelenése a Településképi rendeletben található.

Pálháza területén több ex lege forrás is található, amelyekre az országosan védett természeti területekre vonatkozó természetvédelmi előírások érvényesek.

Óvjuk természeti értékeinket!

ÖRÖKSÉGÜNK

EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

A tájban olyan emlékek élnek múltunkról, amelyek tiszteletet ébresztenek bennünk és tanítanak. Ha az utókor számára meg akarjuk őrizni a tájban rejlő kis emlékeket, az értékmegőrzés egyik fontos alapja a természeti, kultúrtörténeti, táji örökség ismerete, az értékes tájelemek, azaz tájértékek felmérése és megóvása.

Az érték fogalma mindenkinek más és más, fontos egy olyan egyetemes megállapodás, mely mentén az értékek megóvása közös ügyünké válhat.

Az egyedi tájérték fogalma

A tájak karakterének fontos összetevői az egyedi tájértékek. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 6. § (3) (4) és (5) bekezdése értelmében egyedi tájértéknek minősül az *adott tájra jellemző olyan természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van.*

A tájértékek számbavétele
és megőrzése
minden lakó feladata.

KÁROLYI MALOM

Az épületet az 1800-as évek végén a füzerradványi gróf Károlyi család építtette. A település és a környék életében egykor meghatározó szerepet játszó malom környezetét az idők során sűrűn beépítették, jelenleg lakóházak és szolgáltató épületek közé ékelődve áll régi helyén. Az épület helyi védelem alatt áll, hasznos alapterülete három szinten mintegy 633 m².

Az egykori malom jellegzetessége a karakteres tömegalakítás, és az épület „funkciójára” utaló homlokzat. A felújítás során, az épület homlokzatán hangsúlyosan megjelenő tégladiszeket helyreállították, illetve újraépítették, a látszó szarufavégeket gondosan megmunkálták, valamint új terméskő lábazatburkolat készült. A tetőzet is az eredetihez szinte teljesen megegyező módon lett helyreállítva.

Jelenleg az egykori Károlyi malom, Pálháza Város Inkubátorházaként, a helyi kisvállalkozások számára nyújt segítséget, különböző szolgáltatások igénybevétele által.

A felújítás tervezői: Gál Károly és Tóth László

KITŰNŐ PÉLDA

SZARVASKÚT

Pannonhalmi Zsuzsanna keramikumművész alkotása – kör alakú, faragott riolit-tufa-tömbökből kialakított szökőkút közepén – a két figyelő tekintetű szarvasbika és egy ivó szarvastehén alak. A szobrok porcelán-samottból készültek, színezve vannak. A két szarvas agancsa emblematikus képként jelenik meg a távoli hegyek előtt. Ez a kép ma már a Hegyköz emblémája. Technikai szempontból jelentős, hogy az ismert kerámiaszobrok közül a legnagyobb, egyben égetett alkotás (1300 °C fok).

BÁNYÁSZ EMLÉKMŰ

A kb. 10 méter hosszú, észak-déli hossz tengelyének két végén levágott, nyújtott-ellipszis alaprajzú emlékművet helyben bányászott riolittól építették. A középső teresedésre – mindkét oldalán – 3-3 lépcsőfokon lehet följutni. Az építményt északról és délről, 3-3, kb. 150 cm magas, vaskos oszlop, közüket kb. 100 cm magas fal keríti. Az emlékmű központjában egy kb. 70 cm-es nem szabályos gömb-formájú perlittömb van, fölötté egy keresztet, kb. 3 m-es, fölül félköríves vaslemezzel záródó gerendaácsolat található, melynek lábazata a két középső kőoszlopba van ágyazva. Az ácsolat keresztetződése fölötti részbe, kör alakú fémlemezt helyeztek, melyen áttört, bányászjelvény díszel. A déli, középső oszlopra egy fémtáblát szegeztek, melynek felirata: „A PÁLHÁZAI PERLITBÁNYÁSZAT EMLÉKÉRE. Pálházai perlit felfedezése: 1798 Perlitbánya nyitása: 1958 állította a perlitbánya megnyitásának 45. évfordulójára a PERLIT-92 Kft. és a Pálháza Önkormányzat 2003. évben”.

SZOVJET HŐSI EMLÉKOSZLOP

Az 1,5 x 1,5 méteres, négyzet keresztmetszetű, kb. 3,5 méter magas, faragott, riolit-tufa kváderekből felépített, tetején műkö gúlával záródó, obeliszk formájú emlékoszlopon található fehér márványtábla ciril betűs felirata magyarul: „ITT NYUGSZANAK AZOK A SZOVJET HŐSÖK, AKIK HŐSI HALÁLT HALTAK HAZÁJUK SZABADSÁGÁÉRT VÍVOTT HARCOKBAN ÉS A MAGYAR NÉP FELSZABADÍTÁSÁÉRT A NEMET ELDNYOMÁS ELLEN”.

TEMETŐKERTI HARANGLÁB

A kb. 3,5 méter magas, szépen faragott, barnára festett gerenda-lábazatú, hatszögletes, barna palával borított héjazatú, sátoztetős harangláb, egy 3 x 3 méteres alapterületű, 1 méter magas, faragott léckerítéssel övezett teresedésben található. A benne lévő harangot 1863-ban öntötték.

PETERCSÁK KERESZT

A 2 méter magas, riolittufából készült, trifóliumos kereszt, 1,5 méter magas, négyzet keresztmetszetű, díszesen faragott talapzaton áll, melynek anyaga riolittufa, felirata: „Isten Dicsőségére Állították PETERCSÁK JÓZSEF és neje OROSZ JULIANNA 1924”. A korpusz anyaga öntöttvas.

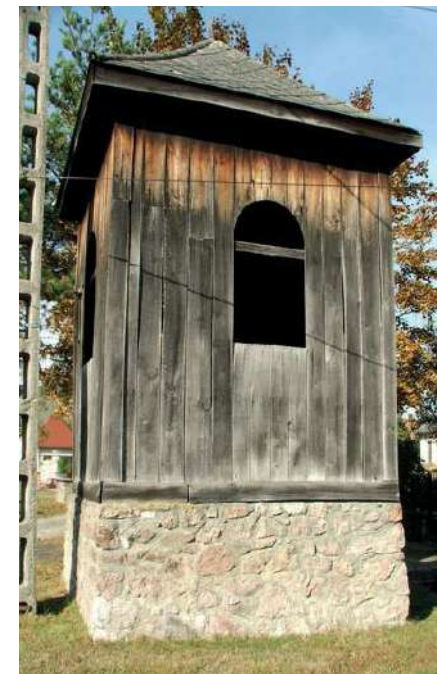
HŐSI EMLÉKMŰ

A fehérre színezett emlékmű, faragott riolittufatömbökből rakott, kb. 30 cm magas, 1,5 x 1,5 méter alapterületű fundamentumon helyezkedik el. A négyzet keresztmetszetű, kb. 1 méter magas talapzaton, kb. 2,5 méteres, stilizált, leegyszerűsített korinthusi oszlop áll, melynek fejezetén, egy földgömböt markoló, fölrepülni készülő turul található.

HARANGLÁB

A Dózsa György úton található harangláb

TEMETŐ MELLETTI PINCETELEP

A pálházi mellett 32, ún. lyukpince található a több, eltolt szintes pincesoron. A pincelejáratok falazatát, helyi riolittufából faragott kövekből, elvéve téglából rakták, a bejáratok általában íves záródásúak, azonban sok esetben előfordulnak vízszintesen záródók is. A tetőzetet szintén többféleképp oldották meg. A régebbieken nincs előtető, az újabbnál két betonlapot csúcsosan egymáshoz illesztettek, illetve előfordul hagyományos, a lakóépületeknél is használatos anyagokból készült, hátul a földbe süllyesztett nyeregterítő is. A bejáratok ajtóit általában fából készülték, többségükönél vasrács is zárja a lejáratot.

TEMETŐKERTI FESZÜLET

A kb. 1,8 m magas, trifóliumos műkő feszületnek, kb. 1,5 m magas talpazata van, melyen besüllyesztett, márványtábla található, felirata: „ISTEN DICSŐSÉGÉRE ÁLLITATTA A ROM. ÉS GÖR. KATH. EGYHÁZ 1967.”. A feszületen ezüst színűre festett, öntöttvas korpusz található.

ÖNTÖTTVAS FESZÜLET

A 150 cm magas öntöttvas feszület, 50 cm-es, egykor szépen faragott talpazata riolittufából készült, felirata elpusztult. A művesen kivitelezett, áttört mintás kereszt és a korpusz anyaga öntöttvas. A lábazatánál található, áttört, a feszülettel egybeöntött dombormű egy stilizált, gótikus templomot ábrázol melyben Jézus áll, jobbán a feszülettel, bal kezében kehellyel. A korpusz és a talpazat között, szegecselt kör alakú, koszorúval keretezett vastábla található (fölrát ezen sem látszik).

RAVATALOZÓ

Az egyszerű vonalvezetésű, mégis magasztos tartalmat sugárzó épületet 1988-89-ben Makovecz Imre építész tervezte.

Makovecz Imre talán a legismertebb magyar építész. Nehéz őt bármilyen stílusba kategorizálni. Az organikus építészet az építészet azon irányzata, amelynek programjában az szerepel, hogy az épület „természetesen” nőjön ki abból a helyből, ahová tervezték, alkosszon azzal harmonikus, „szerves” egységet mind a felhasznált anyagok, mind az épület mérete, alakja és gondolatísága szempontjából. Ennek nagyszerű példája a pálházi ravatalozó is.

HAGYOMÁNYOS KIALAKÍTÁSÚ LAKÓHÁZAK

DÓZSA GYÖRGY ÚT

A településen található legrégebbi házak közül arányaiban sok épület jó állapotban maradt fenn*. Ezek legtöbbje oldalhatáron álló, kontyolt nyeregtetős, cseréppel vagy palával fedett, többnyire fehérre meszelt lakóház. Homlokzatuk, jellegük hasonló, mégis mindegyik különböző. Alapos vizsgálatuk alapján észrevehetjük, hogy részleteikben és díszítéseikben eltérnek egymástól, hosszúkás, osztott ablakaik között sem találunk két ugyanolyat.

Készültek tornáccal és tornác nélkül is, díszes vagy egyszerű homlokzattal, kő lábazattal.

Ezek a házak az elmúlt korok olyan lenyomatai, amelyek példaértékűen igazolják, lehet egységesen, környezetbe illeszkedő módon egyedi házat építeni.

Ismerjük meg, védjük és legyünk büszkék településünk helyi kincseire!

*Az alábbi lista nem teljes, folyamatosan bővíthető!

SPORT UTCA

1.

62.

65.

DÓZSA GYÖRGY ÚT

95.

136.

84.

154.

IPARTELEP HEGYKÖZI ERDÉSZET ÉPÜLETEGYÜTTESÉ

Az Ipartelepen található épületegyüttes egy igazán harmonikus egység, melyben az ipari jellegű épületek, az erdészeti tevékenység irodái és a kisvasút megállója nagyszerűen megférnek egymást mellett. Részleteik kidolgozottsága, szerkezeti és arányrendszerük igazán magas minőségi építészeti alkotások, melyet mindenképpen meg kell őrizni az utókor számára. A jelenleg üresen álló épületek új funkcióval való megtöltése az állagmegóvás és a terület hasznosítása szempontjából is kifejezetten ajánlott.

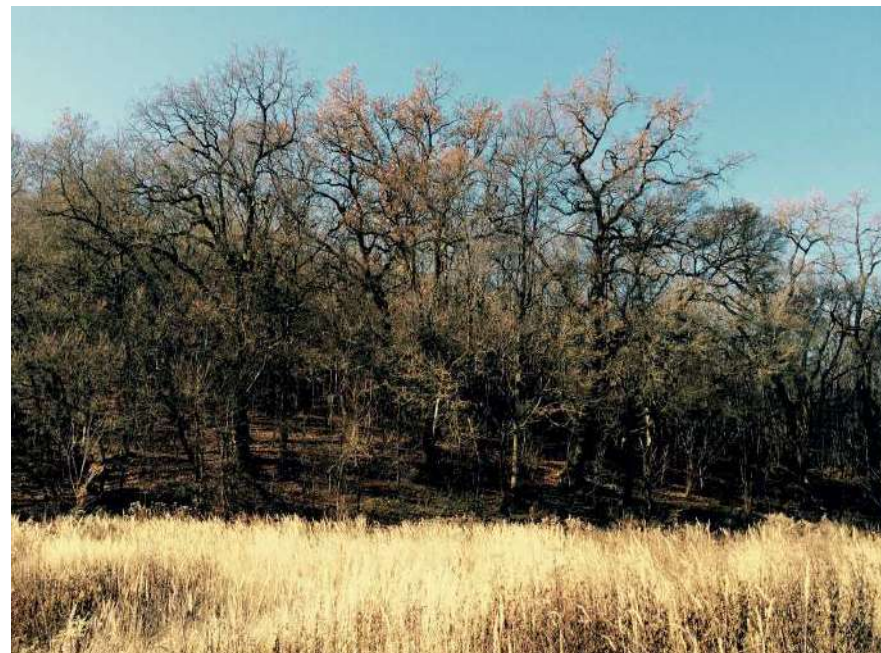
FALU-PATAK MENTI NÖVÉNYTÁRSULÁS

A Filkeháza felől érkező Falu-patak mentét kísérő nagyrészt fűzből álló növénytársulás maradványa. Nagysága kb.: 3,5 hektár.

BISÓ-PATAK MENTI NÖVÉNYTÁRSULÁS

A Filkeháza felől érkező Bisó-patak mentét kísérő nagyrészt fűzből álló növénytársulás maradványa. Nagysága kb.: 5 hektár.

TÖLGYFÁK

A négy db, kb. 15 m magas, terebélyes lombkoronájú kocsánytalan tölgy (Quercus petraea) törzsátmérője kb. 70-80 cm. A faegyedeket a korábbi erdőállomány letermelésekor hagyták meg, hogy bő makktermésüket az új tölgyes erdők telepítésekor felhasználják.

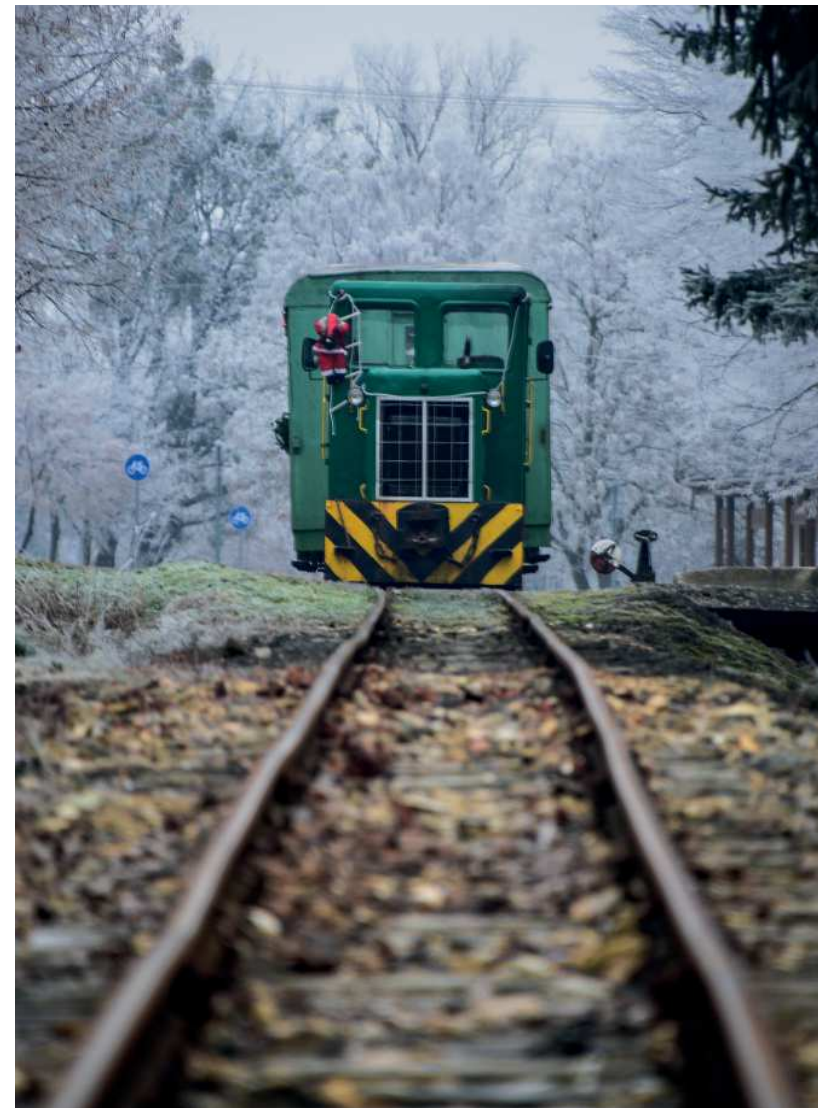
PÁLHÁZA ÁLLAMI ERDEI VASÚT, „KISVASÚT”

A Pálháza-Kőkapu közötti 700 mm nyomtávolságú lóüzemű görpályát 1888-ban Károlyi István gróf építtette, amely a pálházi fűrészüzemet szolgálta ki. Az üres kocsikat hegymenetben eredetileg lovak húzták, a fával megrakott szerelvények pedig önállóan gurultak le. Az első gőzmozdonyt 1902-ben helyezték üzembe, de több erdőtűz után 1906-ban a lóvontatáshoz tértek vissza.

A Hegyközi Vasút évtizedekig Sátoraljaújhely és Füzérkomlós vonalon közlekedett, amely a Bodrogi Gazdasági Vasúttal teremtett összeköttetést. 1947-ben állami tulajdonba került, a nyomtávot ebben az évben 760 mm-re bővítették. 1948-ban gőz-, 1964-ben dízelvontatásra tértek át.

A menetrend szerinti személyszállítás 1958-ban kezdődött. A Pálházi Állami Erdei Vasút nevet 1975-ben kapta, korábban Kemencepataki ÁEV néven működött. Kisebb szünet után a Pálháza-lpartelep-Kőkapu (7 km) vonalon 1989. augusztusában indult újra a forgalom, a pályát 1990-ben Kőkaputól a rostallói turistaházig (1 km), 1996-ban pedig Pálháza-lparteleptől Pálházáig (1 km) meghosszabbították.

Hazánk legrégebbi keskeny nyomtávú vasútja jelenleg a térség egyik legismertebb nevezetessége és turisztikai vonzereje.

SZENT PÉTER ÉS PÁL APOSTOL KATOLIKUS TEMPLOM

1995. június 25-én készült el a római katolikus templom, Seregély István érsek úr ünnepélyesen megszentelésével. A toronyban két harang található, melyek Órbottyánban készültek, a padok és az oltár Németországból származik. A templomtervező Orbán Tibor volt.

PÁLHÁZAI REFORMÁTUS EGY- HÁZKÖZSÉG TEMPLOMA

A pálházi református kőtemplomot 1826-ban építették fel a fatemplom helyére, felszentelését november 19-én tartották. A templom átépítésére, toronnyal való bővítésére 1910-ben került sor. Ekkor kapja a templom a végleges formáját. A legutolsó felújítás 1990-91-ben volt.

A templomban 210 ülőhely van, a karzat fából készült, faragott mellvéddel. A szószék kőből, téglából készült, felette fa szószék-korona. A hajórész 15 m hosszú 10 m széles, bolthajtásos mennyezete vakolt. A templomhajó paláival fedett, a tető díszítése fémből készült zászló, felette csillag.

A torony négyzet alapú, 20 m magas, ebből épület 15 m, sisak 5 m, lemezborítással, csúcsán toronydísz, rajta kakas és csillag. A toronyban 2 harang van. A 150 kg-os harangot Egry Ferenc öntette 1911-ben Kisgejőcön. A 98 kg-osat a budapesti Harangművek 1925-ben készítette.

KÖZÉPKORI VÍZIMALOM ÉS SÜTŐHÁZ

A hegyközi kisvonalat nyomvonala mellett található malmot 2016 nyarán adták át, mellyel tovább bővült a térség turisztikai attrakcióinak listája.

„A látogatók itt bepillantást kapnak arról, milyen hosszú és fáradtságos útja volt a búzától a lisztig, hogy kenyér kerülhessen az asztalra. malom - azon túl, hogy az emberiség egyik alapvető találmánya - nagyon fontos civilizatorikus és kultúrtörténeti intézmény is. Ahol megjelenik, oda a haladást, az emberek közti kommunikációt, a kereskedelmet, a nyitottabb gazdasági kapcsolatrendszer esélyeit viszi el. Az a közösségi hely, ahol a távolabbról érkezők megfordulnak, elidőznek, beszélgetnek, szorosabb kapcsolatokat teremtenek. Viszik és hozzák a híreket - a malomban minden összefut.”

Márton László 'Vízimalmok Erdélyben' c. könyve nyomán

ÁLTALÁNOS ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Az épületek, azok elhelyezkedése, a kerthez és az utcához képest kialakult viszonya, részleteik, arányaik, szín- és anyaghasználatuk mind-mind meghatározzák a településképet.

Az általános érvényű építészeti és környezetalakítási alapelveket minden esetben és településrészen figyelembe kell venni.

A korábban bemutatott települési karakterekben különböző megoldások jelenthetik az egységes és kíváncsú településképet kialakulását, így más és más hangsúllyal kell figyelni az épületek és környezetük megtervezésére.

JÓ PÉLDÁK MAGYARORSZÁGON

A megannyi tiltás és ajánlás - képekkel illusztrált alátámasztásaként - a kézikönyvből nem hiányozhatnak azok a jó példák, amelyek különböző szempontokból követendő példát állítanak számunkra.

Pálháza legszebb házait igyekeztünk a karakterüknek megfelelő fejezetnél - a teljesség igénye nélkül - bemutatni, de a kézikönyv, akárcsak a település története, folyamatosan tovább íródhat, a szép házak és jó példák belekerülhetnek, ezzel is inspirálva a szépre való törekvést.

A szép és jó példákkal a ház építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt büszkélkedhet, azzal az egész közösség profitál.

A bemutatott épületek, tervek és környezeti elemek egy szubjektív válogatás alapján kerültek kiválasztásra, a jó példák sora a végtelenségig bővíthető.

Olyan innovatív, megvalósítható, esztétikus és költséghatékony példákat gyűjtünk, amelyek inspirációt adhatnak és akár új megoldásokra ösztönözhetnek.

RÉSZLETEK

Akárcsak a hétköznapi kiegészítőinknél, úgy épületeink esetében is elmondható: a részletekben rejlik a lényeg!

A házak megtervezésekor a megfelelő arányok és méretek megválasztásán túl a részletek átgondolt kidolgozása és kivitelezése rendkívül nagy szerepet játszik az értékálló szépség és a kedvező települési arculat kérdésében.

A részletgazdag, művesen kidolgozott és karban tartott elemek évszázadok óta gyönyörködtetik szemeinket, míg a letisztult, anyaghasználatban harmonikus, visszafogottan különleges megoldások korunk stílusjegyeit, s ezzel együtt az épület egyedi megjelenését alkotják.

Gazdagítsuk épületeinket egyedi részletekkel, valamint törekedjünk a gondos és precíz kivitelezésre, ezáltal településünk képét jó irányba formálhatjuk.

CÉGÉREK, TÁBLÁK, FELIRATOK

A feliratok, utca- és cégtáblák, hirdetések és információs panelek egyaránt jelentős szerepet játszanak az utca képében. Mivel ezek jól látható, könnyen észrevehető és olvasható, sokszor pedig figyelmet felkeltő részletek, különösen nehéz feladat megtalálni a minden igényt kielégítő megoldást.

A táblák anyag- és színhasználatán túl, a feliratok betűtípusa is meghatározó. A ríktó színek és villogó fények helyett részesítsük előnyben az egyedi, ám egyszerre szép megoldásokat. A falra festett feliratok helyett készítsünk lógatható vagy felszerelhető táblát/cégért, használjunk a síkból kilépő plastikus betűket. Ötletes megoldások lehetnek a funkcióra utaló figurális, szoborszerű jelzések is. Feliratok, logók, cégérek tervezéséhez bátran keressünk fel egy kreatív grafikust, cégünk sikere nagyban múlik az első benyomáson. Amennyiben a feliratok szerepe funkcionális, törekedjünk a lehető legegyszerűbb megoldásra.

KÜLTÉRI EGYSÉGEK

NAPELEMEK, NAPKOLLEKTOROK

A tetőre rögzített napkollektor, szolár vagy fotovoltai berendezéseket az - utcakép védelmében - az utcafronttól a lehető legtávolabb, lehetőleg a hátsókerti tetőfelületen kell elhelyezni. Célszerű azokat egy tömbben tartani, a lépcsőzés és az ugráló vonalvezetés nem szerencsés, mert megbontja a tető egységes, nyugodt látványát, és rendetlen hatást kelt. Elhelyezésük csak oromzatos magastetőn, és kizárólag a tetősíkban maradván kívánatos, ne döntsük meg semmilyen irányban. Védett utcakép, vagy homlokzat esetén, vagy ha a déli tájolással a fentiek nem egyeztethetők össze, meggondolandó a kertben, támfalra, vagy a kerítésre való telepítésük.

RIASZTÓK

A főhomlokzat közepére való elhelyezés helyett válasszuk a sokkal esztétikusabb, és városképileg is szerencsésebb oldalhomlokzatot, vagy egy takart, elburkolt helyet – a legtöbb esetben nem a fény, hanem a hangjelzés és a biztonsági szolgálathoz való közvetlen kapcsolat a lényeges a riasztás folyamatában.

PARABOLAANTENNA

A Parabolaantenna elhelyezésére számos, az utcai homlokzattól távol eső hely áll rendelkezésünkre, látványával ne csúfítsuk el az utcaképet.

Ideális hely lehet a hátsó homlokzat, a melléképület, a tető utcától távolabb eső felülete, vagy akár a kert egy takart szeglete. Ha a tetőre kerül, a tetősík fölé ne nyúljon ki egy méternél többet.

KLÍMABERENDEZÉSEK

A klímaberendezés kültéri egységeit ne az utcai homlokzaton helyezzük el! Keressünk kevésbé hangsúlyos, takart és védett helyet: félreeső eresz alatt a homlokzaton, az épület melletti terepre telepítve (növényzettel takarva), oldal-kertben (amennyiben aszabályzat megengedi).

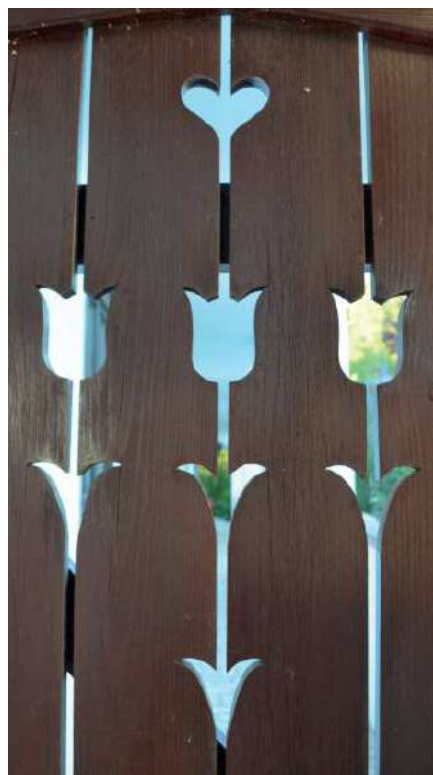
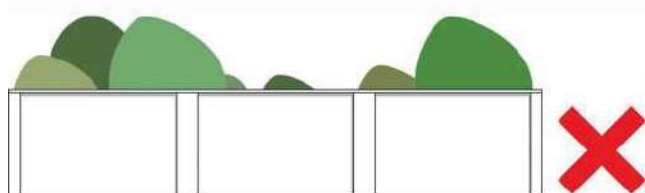
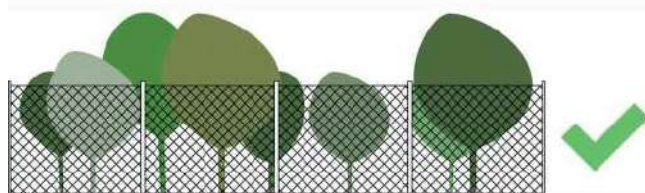
Megnövekedett kényelmi és funkcionális igényeink eszközei gyakran tola-kodnak a szemünk elé és kapnak kiemelt helyet az utcák felé eső homlokzatokon, tető-síkokon. Egy szép épületet és utcaképet kellemetlenül zavarnak meg egyes ele-mek, melyeket igyekezzünk az utcáról nem látható, a környezetet nem zavaró helyre szerelni.

KERÍTÉSEK

Általánosságban elmondható, hogy az egységes településképi arculat kialakításában nagyon fontos szerepe van a kerítéseknek, hiszen ezek minden esetben az emberhez legközelebb eső utcai részletek.

Pálháza minden lakóterületén az áttört, letisztult megjelenésű kerítések a kívánatosak, a teljesen tömör, túldíszített, harsány magas és átláthatatlan megoldások nem elfogadhatóak.

Törekedjünk a természetes anyagok használatára és a kerítés környezetének és állapotának gondozására. Az utcafronti kerítés és a gondozott kerti növényzet kompozíciója nagyon előnyös.

TORNÁC

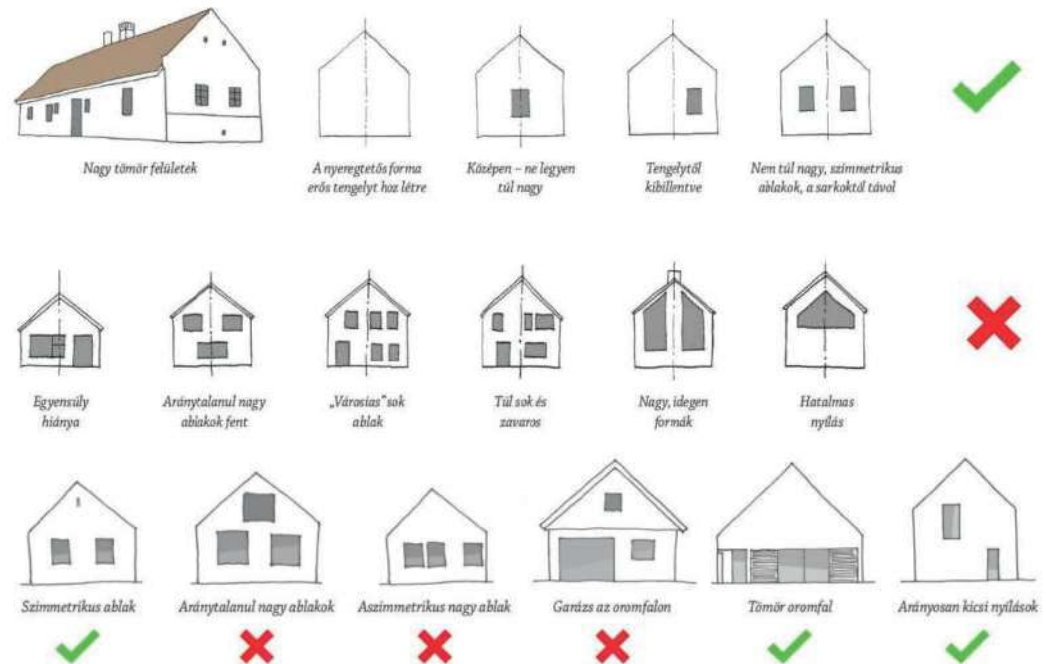
A tradicionális családi házak elengedhetetlen funkcionális és esztétikai részei a tornácok. A lakóház, vagy ritkábban a melléképület homlokzata mellé épített, oszlopokkal, pillérekkel, boltívekkel alátámasztott, fedéllel ellátott térség, amely emberi tartózkodásra, munkavégzésre vagy raktározási helyül szolgál. A tornácnak, mint építménynek, épület-kiegészítőnek, többféle változata alakult ki. Általánosan a tornác a ház udvari homlokzatát teljes hosszában végig kísérte. Építészetileg szép és gondos megoldás az, ha a tornác úgy épül a házhoz, hogy a tetőszék kiugrik fölé, s azt szervesen az épület egészébe foglalja.

A tornácok kortárs újraértelmezése és alkalmazása üdvös megoldás lehet egy új épület tervezésekor, esztétikai szerepén túl tartalmas és kellemes időtöltés helyszínévé válhat.

ABLAKOK

Az épületen elhelyezett nyílások jelentősen befolyásolják az épület homlokzatának megjelenését, arányait, valamint a belső terekbe jutó fény mennyiségét. Az ablakok helyes kialakítása az egyik legnehezebb feladat, különös gondossággal kell megtervezni a tömör és áttört felületek arányát. Használjunk bátran zsalugátereket, rejtett tokos redőnyöket, letisztult megjelenésű és egyszerű árnyékolókat.

AJTÓK, KAPUK

Az ajtók és kapuk választják el a külvilágot a belvilágtól. Lehatárolják az intim szférát, az asztalos- és kovácsmesterség mives formagazdagságán kívül árulkodnak a funkcióról és sokszor a házigazdáról is. A faragott, bélétes vagy éppen kortárs anyagokból készített ajtó-szárnyak különféle vasalatokkal és keretekkel kiegészítve csodás bejárásokat képezhetnek, anyag- és mintakészletük időálló ékei lehetnek környezetünknek. Kerüljük a műanyag, harsány és túldíszített ajtókat!

SZÍNEK

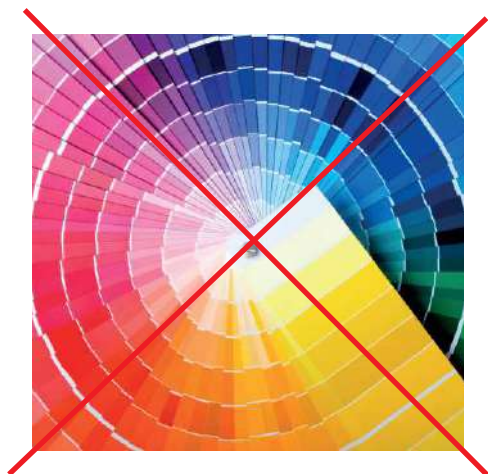
A szín kiválasztásánál vegyük figyelembe a környezethez és az épület többi eleméhez való harmonikus illeszkedést. Általánosságban elmondható, hogy az élénk, rikító színeket érdemes kerülni, helyette a lágyabb árnyalatok, földszínek előnyösebbek. A tetők színeinek az égetett agyag különböző vöröses terrakotta árnyalatait, valamint szürke (pala) és barna árnyalatokat válasszunk.

Egy zsalugáter, vagy egy fa nyílászáró gondosan kiválasztott vidám színe öltözteti visszafogottan színezett a házat.

Új épületeink és felújítások esetén az egyik legnagyobb hibát a színek nem megfelelő kiválasztása okozza, míg egy jól hangolt, harmonikus színösszeállítás nagyban segítheti az egyébként rosszul megtervezett ház esztétikáját így településképi összhatását is.

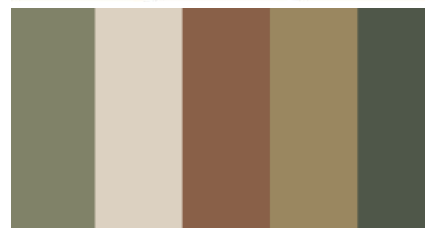
Eltérő szempontokat kell figyelembe venni például egy műemlék épület, egy jellegzetes városi szövet, vagy egy kertvárosi beépítés esetén. Különösen fontos a visszafogott, pasztellszínek használata a történeti karakterek és kiemelt városképi utcák esetében.

A színválasztás az építészeti terv része, a színekre vonatkozó ajánlásokról az egyes területekre vonatkozó fejezetekben tájékozódhatunk.

A harsány és telített színek használata minden esetben kerülendő, helyettük válasszunk földszíneket!

AJÁNLOTT SZÍNEK

NZ1P1 Savanyú Hát	NZ1P11 Mossy Bay Hát	NZ1P111 Savanyú Pénz Double	NZ1P1111 Alpaca Double	NZ1P11111 Mossy Neck Quarter	NZ1P111111 Pulaski Quarter
NZ1P12 Bavay Double Double	NZ1P121 Gleno Gully	NZ1P1211 Crisp	NZ1P12111 Fountain	NZ1P121111 Pulaski Hát	NZ1P1211111 Pulaski Hát
NZ1P13 Bavay Cuffs Double	NZ1P131 Pulaski	NZ1P1311 Chambers Hát	NZ1P13111 Westgate	NZ1P131111 Pulaski	NZ1P1311111 Pulaski Pannónia Quarter
NZ1P14 Cavendish Hát	NZ1P141 Cavendish	NZ1P1411 Pulaski Double	NZ1P14111 Hatch Hát	NZ1P141111 Chase Hát	NZ1P1411111 Kowloon
NZ1P15 Bavay Claret	NZ1P151 Linda Hát	NZ1P1511 Bavay Double	NZ1P15111 Bavay Double	NZ1P151111 Chambers Hát	NZ1P1511111 Pulaski Pannónia Quarter
NZ1P16 Bavay Hát	NZ1P161 Linda Hát	NZ1P1611 Crisp	NZ1P16111 Fountain	NZ1P161111 Pulaski Hát	NZ1P1611111 Pulaski Hát

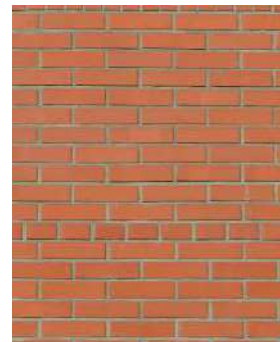

ANYAGOK

Részesítsük előnyben a helyi, természetes, szépen öregedő anyagokat, melyeket bátran használjunk fel innovatív módon. Használjuk ki, hogy a Hegyközben nagy mennyiségben áll rendelkezésre faanyag, melynek építőipari használata minden esetben javasolt.

Az egyszerűség nemessé tesz: kerüljük a túl sokféle anyag használatát, melyek gyengítik egymás hatását. Mérlegeljük a tartós, felújítható, idővel patinásodó anyagok használatát az idővel értéküket és szépségüket veszítő, nem javítható, műantikolt, múltó divatokat képviselőkkel szemben!

Ne feledjük: egy tagolt vakolatfelület nem kevésbé elegáns, mint egy jóval drágább kő vagy téglafelület. Ez utóbbiak csempe- vagy tapétaszerűen ragasztott utánzata kerülendő.

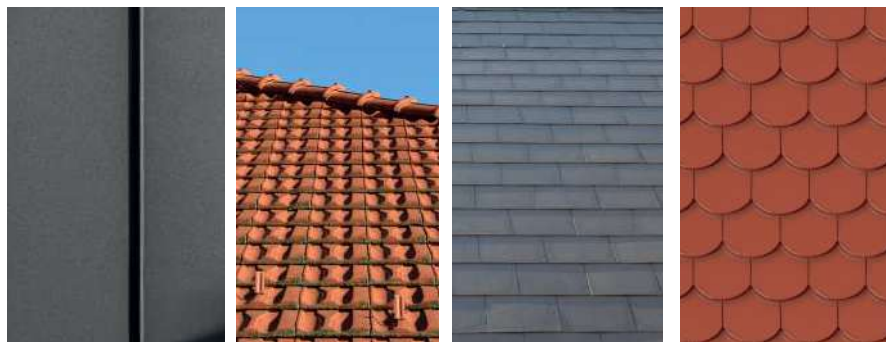
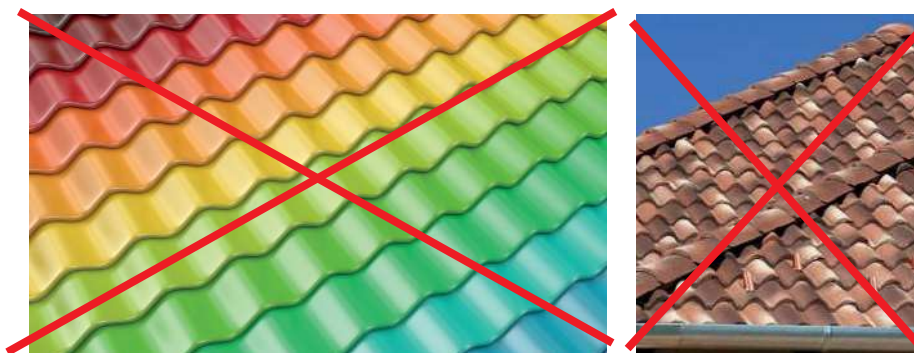

HÉJAZATOK

A tető a házak 5. homlokzata, ráadásul felületei nagyok, többnyire jól láthatók az utcáról. A héjalások tekintetében is tilos harsány színű anyagokat használni.

A tetőinket fedhetjük: kerámia cseréppel, betoncseéppel, korcolt fémllemezzel, faszindellyel, bitumenzsindellyel, cserepes lemezzel, természetes palával, extenzív és intenzív zöldtetővel

Tilos alkalmazni: festett zsindelyt, színes kerámiacserepet, XXL cserepet, tarka cserepet, imitációt, mintázattal ellátott fedést, hullámlemezt, trapézlemezt (kivéve ipari karakter)

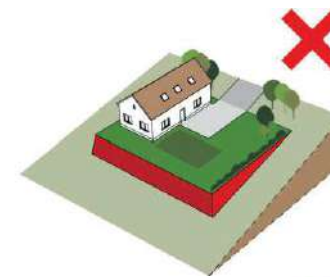
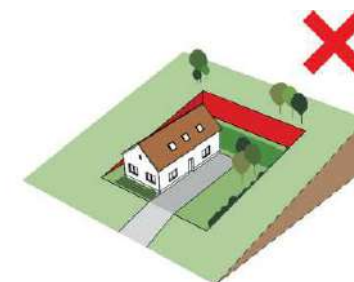
TEREPALAKÍTÁS

Pálháza szépségét elsősorban a változatos domborzati viszonyok adják, így nagyon fontos, hogy épületeink elhelyezésénél a terepet körültekintő alázattal alakítsuk ki. A sík és lejtős telkek is egyedi átgondolást és tervvezést igényelnek, így egzakt megoldásokat nem, míg ökölszabályokat és irányelveket tudunk adni a helyes kialakításukra vonatkozóan.

A lejtős telkek terepalakítása az épület- és környezetének meghatározó kiindulópontja, valamint a település- és az utca képére alapvető hatással bír.

Az enyhén lejtős terepeknél épületünket szerkesszük/vágjuk bele terepbe, a kertenél akár meg is tarthatjuk az enyhe lejtést. Ahol szükséges, kialakíthatunk sík területeket.

Ahogy mindenhol, itt is az arányokon múlik minden: a nagy bevágások és a nagy mértékű feltöltések mindenképpen kerülendők; ha túl nagy a meredekség, teraszos kialakítást alkalmazzunk.

UTCÁK, TEREK, KÖZPARKOK, KÖZTEREK

A település arculatát nagyban befolyásolja a köztérnek állapota, melyek gondozása közérdek. Ehhez mindenki hozzáteheti a magáét, ha gondozza az előkertjét, kaszálja a gyept a portája előtt, virágot, fát ültet. Egy szép előkert és a gondozott közterület emeli a ház fényét is, ahová öröm hazatérni. A növények, és a településvezetés által telepített fasorok azonban nem csak a kellemes vizuális élmény miatt érdekesek számunkra: telepítésükkel jelentősen csökkenthető a por és a felmelegedő falakból és aszfaltból származó igen jelentős hőterhelés. A növények vonzzák a madarakat, így kevesebb kártevővel kell számolnunk. Ahol az utakat, utcákat szélesebb zöldsáv kíséri, lehetőség van egységes fasorok kialakítására.

Telepítés esetén a fák meghatározásánál javasoljuk figyelembe venni Orlóci László (2015): Közterületi sorfák jegyzékét (Magyar Díszkertészek Szövetsége, 2015). A fás szárú növények védelméről szóló 346/2008. (XII.30.) Korm. rendelet tartalmazza a fás szárú növények telepítésére, fenntartására és kezelésére vonatkozó előírásokat. A nyílt árkok fontos településképi elemek, ne hagyjuk gondozatlanul! Az árkokat átszelő gépkocsi behajtók és hidak egységes kialakítása hozzájárul az egységes, esztétikus faluképhez. Használjuk a helyi építőköveket!

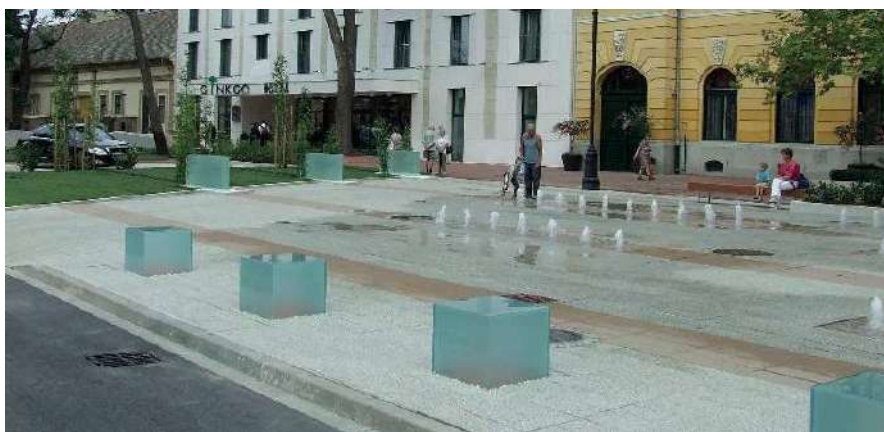

A közterületi burkolatoknál részesítsük előnyben a természetes, újrarakható, szükség esetén vízáteresztő és jól karbantartható anyagokat. Kerüljük a ríktó színeket és mintázatokat, melyek hamar idejétmúlttá válnak. Egy szépen öregedő, természetes (vagy természetes kőszórású) burkolat sosem megy ki a divatból, és hozzájárul a település egyedi hangulatához.

A légvezetékek a villany megjelenésével együtt lettek a településképek részei, azonban ezek kedvezőtlenül hatnak az egységes, szép arcúlatra. Hosszútávon - a hálózati infrastruktúra fejlesztésével - javasolt ezen légvezetékek földkábelre való kiváltása, főként a településközponti és a történeti karakterek esetében.

A központi fekvésű és közcélokot szolgáló részeken javasoljuk a kerítések elhagyását, a jól átjárható, nyitott területek sokkal kellemesebb hatást keltenek és szívesebben használjuk őket. Környezetpszichológiai szempontból is alátámasztott tény, hogy ha átadjuk a teret az embereknek, ők be fogják azt lakni és magukénak kezelik.

MEGÚJULT VÁROSKÖZPONT HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN

A település legtöbbet használt és mindenki által ismert részei azok a közterek és utcák, melyeken nap mint nap több száz ember fordul meg. Közlekedésre és találkozássra egyaránt használt terek, melyek állapota és minősége nagyban javítja a település arculatát és megítélését.

Mivel kialakításuk és karban tartásuk az önkormányzat feladata, olykor elfeledkezünk óvni, védeni és megfelelően használni köztereinket, pedig azok értünk vannak, azok a miéink is.

Fontos tehát, hogy tisztán tartsuk az utcákat, ne szemeteljünk, ne rongáljuk a szépen kialakított köztereket és utcabútorokat, azokat a rendeltetésük szerint használjuk. Megfelelő gondozás és használat mellett a szép terek hosszú évekig, évtizedekig tündökölhetnek szebbé téve mindennapjainkat.

Tájépítész tervezők: Andor Anikó, P. Pásti Katalin, Leitner Enikő, Varga Eszter

Helyszín: Hódmezővásárhely

ÖTLETES ÉS SZÉP UTCAI MEGOLDÁSOK

KERTEK

A kert szerves része az otthonunknak. Egy szép rendezett kert kiemelheti a ház szépségeit, egy elhanyagolt, gazos kert pedig elveheti az amúgy szép ház értékeiből, így törekednünk kell a rendezett környezet kialakítására saját és környezetünk érdekében is.

A kertekben megjelenő növényzet - az emberre és az élővilágra gyakorolt pozitív élettani hatásai mellett - „hasznót” is termelhet, a gyümölcsök, zöldségek és fűszerek mindennapi étkezésünk részei, melyeket sokszor kis odafigyeléssel otthon is termelhetünk.

Kertjeinket izgalmassá és változatossá tehetjük kerti építményekkel (pl. lugas, kút, támfal, szalatti), melyeknek a tájba illesztése és az épített környezethez hangolása - mind anyag- és színhasználatukban, részleteikben - rendkívül fontos.

Törekedjünk a kert karakterét (északi, déli, vízparti stb.) annak földrajzi elhelyezkedése szerint kidomborítani.

KERTEK

1 A családi ház kertjét az év minden szakában használják. Gondoskodni kell ezért tavaszi–nyári–ősz virágdíszről, ősszel terméssel és színes lombbal, télen pedig örökzöld lombjokkal vagy színes águkkal, termésükkel díszítő dísfákra, díszcserjékre.

2 A dísfák közül a terület korlátozott volta miatt csak a kis- és a közepesméretűeket alkalmazzuk. Nem valók ide azok a fajok, amelyeknek végleges koronaátmérője 15 m fölött van (bükk, platán, nyárfa, tölgy stb.).

3 A többnyire felszabdalt, viszonylag kicsi felület miatt fokozott hangsúlyt kapnak a talajtakarók, különösen az előkertben.

4 Alkalmazzunk kúszócserjéket azöldfelület függőleges irányú növelése végett (pergolák, térelválasztó rácsok, szőlőlugas, falak befuttatása stb.)

5 A családi ház kertjében néhány ritkábban látható cserje is helyet kaphat, olyan, ami azt egyedivé, különlegessé teszi. Ilyenek például a melegkedvelő füge, gránátalma, selyemakác, a páraigényes dérbabér (Skimmia), babérsom (Aucuba), a különleges talajigényű havasszépék (Rhododendron).

6 A kertek fontos elemei a műtárgyak. A pincék és a kerti kútak azon túl, hogy díszítő elemei a kertünknek, gazdálkodási szempontból is hasznos és megőrzendő értékek.

KERTEK

7 Az egynyáriak közül elsősorban a tarka, oldott színhatást adók szerepeljenek. Ezek barátságosabbak, családiasabbak, mint a köztetek hangulatát idéző egyöntetű színfoltok. (lepkevirág, vasvirág, borzaskata, kerti szarkaláb, körömvirág stb.)

8 A családi ház kertje gyakran vegyeshasznosítású: a díszkert mellett haszonkertet is tartalmaz. A két kertetípus rendeltetése és megjelenése erősen különbözik, ajánlatos ezért azokat határozottan szétválasztani. A díszkert az utca felőli oldalon, a haszonkert pedig általában a ház mögött kap helyet.

9 Vannak olyan gyümölcsfák, amelyek helytakarékos megoldásként a díszkertbe is szépen beilleszthetők. Ilyenek az alma, a dió, a cseresznye, a meggy, a birs, a naspolya, a mandula, valamint a szilva. Ezek a fák nem igényelnek különösebb metszést, így koronájuk megtartja természetes formáját.

10 Hangulatos térelválasztó „rácsok”, kerti építmények az épület közelében is jól mutatnak. Gyakran a díszkertben kap helyet a szőlő is, lugas vagy határoló koron formájában.

11 A kerítés mellé ültetett fáknál, cserjéknél be kell tartani az előírt minimális távolságokat: szőlő, alacsony cserjék és nyírott sövény - 50 cm, közép magas cserjék - 100 cm, fák - 200 cm.

12 Fűszernövényeket is bátran ültethetünk, hogy aztán azok jótékony hatásait is bátran élvezhessük.

MELLÉKÉPÜLETEK, KERTI ÉPÍTMÉNYEK

Kerti építményeink ugyancsak gazdagíthatják környezetünket.

A helyi és természetes anyagokból készült szerszámtárolók, pergolák, kerti lugasok és egyéb építmények a kert szerves részévé tudnak válni az idővel, az anyagok szép érésének köszönhetően méltóságteljesen uralhatják a kertet.

A jól méretezett és tervezett tárolókkal elkerülhetjük az újabb és újabb, barkácsáruházban vásárolt bódék megjelenését a kertben. A kerti tároló megépítése előtt alaposan mérjük fel azon méretbeli igényeinket, melyek a házon kívüli tárolásra vonatkoznak.

Változatosabbá tehetjük kertünket különböző kerti építményekkel, lugasokkal, pihenőkkel, ülő- és fekvő alkalmatossággal.

Alkotók: Hello Wood, VÉS, Vass-Eysen Áron

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK - BELTERÜLET

Minden település, így Pálháza is különböző karakterisztikájú településrészekre bontható, kialakulásának időpontjától és körülményeitől függően.

Az egyes részek között természetesen vannak átfedések, hasonlóságok, mégis fontos, hogy a településkép egységessége miatt ismerjük meg és tartsuk tiszteltben a kialakult építészeti jegyeket, ezek figyelembe vételével tervezzük meg az új épületeket.

Pálházán az alábbi karakterisztikájú településrészek találhatók meg:

- TELEPÜLÉSKÖZPONTI KARAKTER
- TÖRTÉNETI KARAKTER
- KERTVÁROSI KARAKTER
- IPARI ÉS GAZDASÁGI KARAKTER

● TELEPÜLÉSKÖZPONTI KARAKTER

Pálháza településközponti karaktere szorosan a történeti karakter mellett fejlődött ki, köszönhetően a város közlekedési infrastruktúrájának, ugyanis itt találkozik négy út, amelyek fontos átszállási pontként szolgálnak. A Hollóháza - Sátoraljaújhely tengely és a Füzérradvány - Bózsza tengely találkozási pontja átmeneti térré válik az erre utazóknak és mivel itt fordul meg a legtöbb ember, azért természetes módon itt alakultak ki azok a kereskedelmi és szolgáltatási funkciók, amelyek aztán megadják a település központi karakterét.

A kulturális és közigazgatási központ a Városháza, amely a régi "kisiskola" helyén épült. Mellette található a park az Indóházzal, ami turisztikai szempontból jelentős, vele szemben pedig a focipálya, amely bár nem építmény, mégis központi szerepet tölt be a város közéletében. Pálházi jellegzetesség, hogy a focipálya nem a város szélén van, hanem a központban, így rendezvények helyszínévé is szolgál, ezért is a települést központjának szerves részeként kell rá tekintenünk.

A település központi találkozóhelyeinek számítanak a templomok és azok előtere. A városban szétszórva, egymástól szinte egyenlő távolságra találhatóak meg három vallás templomai (Görög katolikus, Református, Római katolikus). A városban központi szerepet tölt be a Körzeti Általános Iskola is, amely egyedi építészeti megjelenésével kitűnik a kertvárosi karakterből és nem kapcsolódik szervesen a település központhoz, mégis központi szerepköre végett kiemelendő.

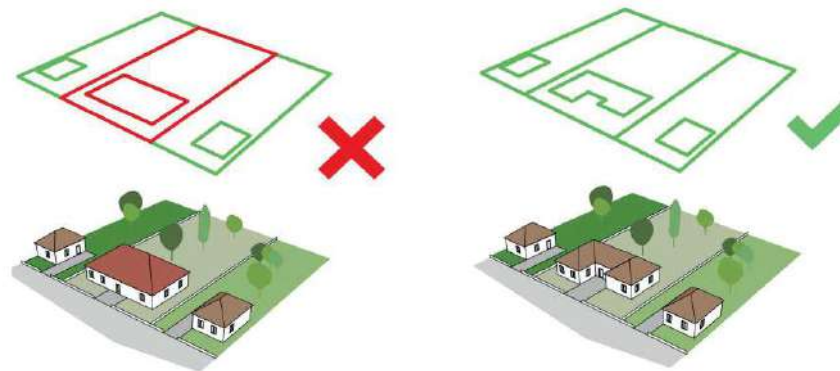
TELEPÍTÉS

Pálházán a városközponti jellegű területeken a szabadon álló beépítések a jellemzőek.

Funkcionális szempontból gyakori, hogy az intézményeket, nagyobb közfunkciókat ellátó épületeket a telkek központi helyzetébe helyezik, szabadon állnak. Mivel a gépjárművel érkezők számára biztosítani kell a parkolóhelyet, többnyire parkolóval egészül ki a közintézmények egyik irányú kertje.

A parkolókat úgy alakítsuk ki, hogy 5 helyenként ültessünk 1 fát. A fák az előnyös vizuális látványon felül a nyári melegben jelentős szolgálatot tesznek, árnyékuk alatt akár 5-10 C°-al alacsonyabb is lehet a hőmérséklet.

Szabadon álló beépítés esetén fontos, hogy épületeinket tömegükben és tagoltságukban a környező épületekhez hangoljuk. A nagyobb épületeket - a lehetőségek szerint - bontsuk szárnyakra, adjunk hozzá traktusokat, kisebb udvarokat, tagoljuk a homlokzatot. Kerüljük az egybefüggő, nagy tömegeket, mert azok felborítják az utca képének arányait.

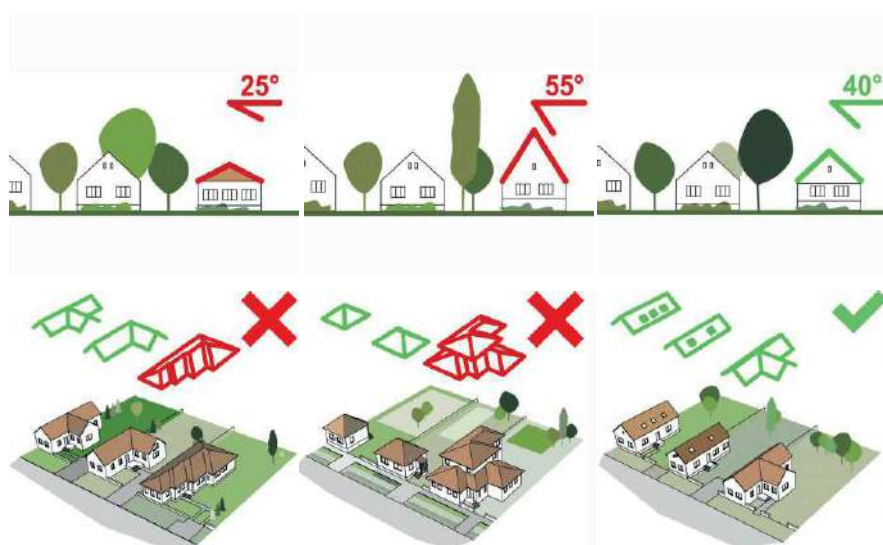

MAGASSÁG

Az épületek magassága az utcakép, a légtérarány és a benapozás szempontjából egyaránt fontos.

A település központjában többnyire intézmények, közfunkciókat ellátó épületek találhatók, melyek gyakran több szinten rendezkedtek be. A földszintes épületek tetőtereit beépítették, ritkán előfordulnak egyemeletes házak is.

Lehetőség szerint kerüljük az emeletes épületeket, törekedjünk a szintszámok alacsonyan tartására, inkább földszintes épületek építésére.

TETŐHAJLÁSSZÖG , TETŐFORMA

A település központjában található épületek kiemelt szerepet kapnak, hiszen ezeket látják a legtöbben. A funkcionalitás mellett igyekezzünk figyelembe venni az illeszkedést, ügyeljünk a településkép egységének megőrzésére.

Ajánlott tetőhajlásszög: 35° és 45° között

Az intézményi épületek tetőformája többnyire egyszerű, a tetőgerinc fő vonala párhuzamos vagy merőleges az utcára.

Sehol nincs bonyolult tetőforma, így azt sose alkalmazzunk.

A szövetbe tervezett épületek tetőformáját a szomszédos házakéhoz hasonló módon alakítsuk ki.

JÓ PÉLDA

FELÚJÍTOTT HAJÓÁLLOMÁS

A modern kor stílusjegyeit - lapostető, üvegkorlát, fehér falak, letisztult formák, egyenes vonalak, szalagablakok, nagy üvegfelületek - hordozó épületek esetében különösen fontos a precíz kivitelezés és a minőségi anyagok használata, melyeket jó arányokkal és érzékkel kell kombinálni az igazán szép eredmény eléréséhez.

A bemutatásra került felújított hajóállomás épületének szinte csak a vázszerkezete állt, részletei az enyészet áldozatává lettek (korlátok, emeleti szerelt határoló falak, esővíz elvezetés és más fém épületszerkezeti elemek).

A '70-es években épült épületet a két építész remek érzékkel újította fel, mellyel kiváló példát állítanak annak, hogyan lehet egyszerű eszközökkel szerethető és szép, modern épületet varázsolni egy romjaiban kallódó házból.

A végeredmény egy a mai kor igényeihez igazodó, de az épület eredeti karakterét megtartó iroda- és rendezvényépület lett.

Építész tervezők: Puhl Antal, Dajka Péter

Helyszín: Szentendre

ÓVODA AZ ERDŐ MÉLYÉN

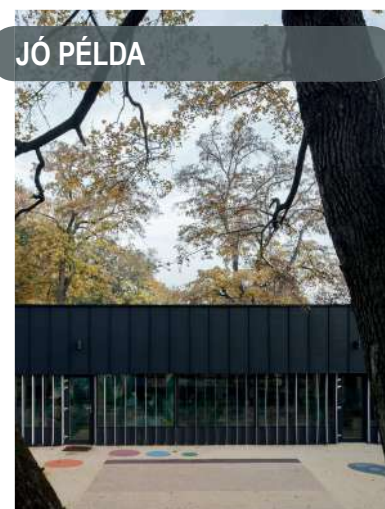
A jelenlegi példa arra adott jó megoldást, miképpen lehet egy meglévő, eklektikus épülethez egy erdő mélyén, úgy csatlakozni, hogy az új funkció a kor összes igényeit maximálisan kielégítse, a környezetébe illeszkedjen és a szomszédságában álló történeti épülethez oly módon kapcsolódjon, hogy az mindkét épületrésznek előnyére váljon.

Az alsó szinten és a tetősíkon gránitszürke épület lapos, zöld tetejét is úgy pozícionálták, hogy a terepviszonyokat jól kihasználva az eredeti villa a bővítés felé magasodjon, így domináns maradjon.

A modern, egyszerű vonalvezetésű épülettömegek monokróm (szürke, fekete, fehér) színei és anyaghasználata kontrasztot állít a lágy színekkel rendelkező eklektikus háznak és az erdőnek, így felerősödik és hangsúlyt kap a két eltérő építészeti kor, valamint a természetes és az épített környezet közti különbség.

Építész tervezők: Szokolyai Gábor

Helyszín: Budakeszi

JÓ PÉLDA

● TÖRTÉNETI KARAKTER

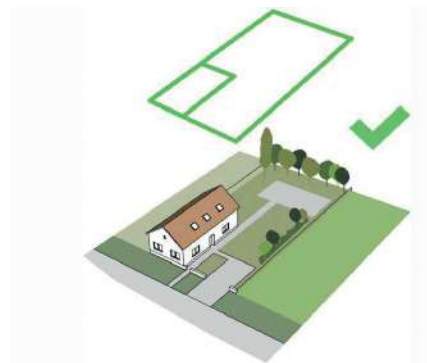
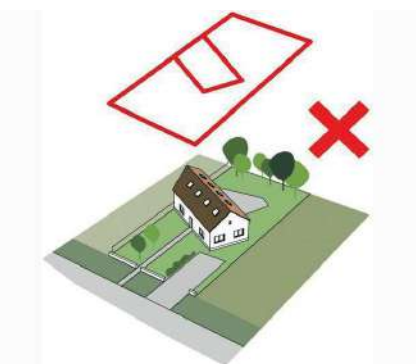
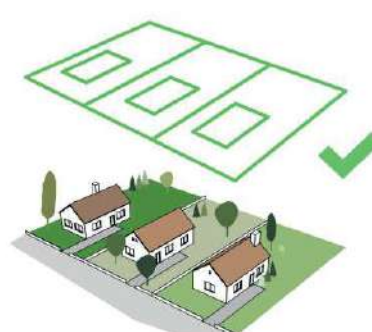
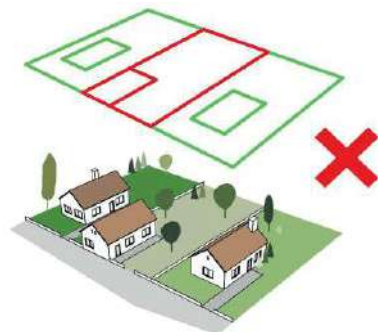
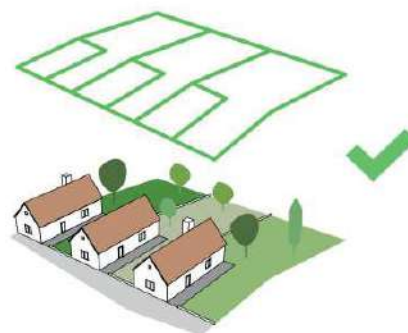
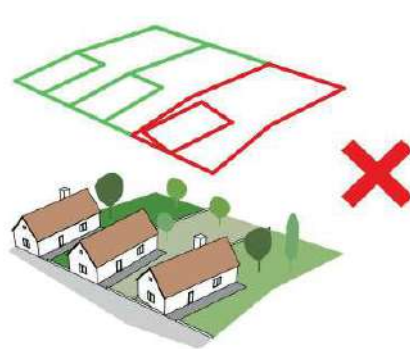
Pálháza történeti karakternek nevezett városrésze a település legkorábbi városmagja, amely a Dózsa György út 119.-től (ma Zempéni Takarékszövetkezet) a Rózsás utcai kereszteződésig tart. Az utca vonalából látható, hogy kialakítása során követték a domborzat és a természeti környezet adottságait (patak folyását), így az utca egy girbegurba, kötetlen képet fest. A Református templom mögött található házak elrendezése mutatja legszembetűnőbben, hogy miként fejlődhetett az organikus településszövet. A patakhöz közel, a domborzati adottságokat figyelembe véve épültek a házak, azokat szekeres közlekedésre alkalmas utak mentén. A Református templomig az utca mindkét oldalán, attól nyugatra pedig a Dózsa Gy. utca páratlan oldalán találhatunk járdát, a másik oldalon pedig árok húzódik a csapadékvíz elvezetése céljából.

Az egykori gazdálkodó életmódból fakadóan a telkek hosszúkásak (ún. szalagtelkek) amelyek a lakófunkciók mellett gazdálkodásra is lehetőséget adtak az itt lakóknak. A telkeken jellemzően tornácos hosszúházak találhatóak, azonban a XX. század második felében történő építkezéseknek köszönhetően sok helyen átépítették a régi házakat, amelyek eltérnek a régi hosszúházaktól, azonban tömegükben és elhelyezkedésükben követik a történeti karakter stílusjegyeit.

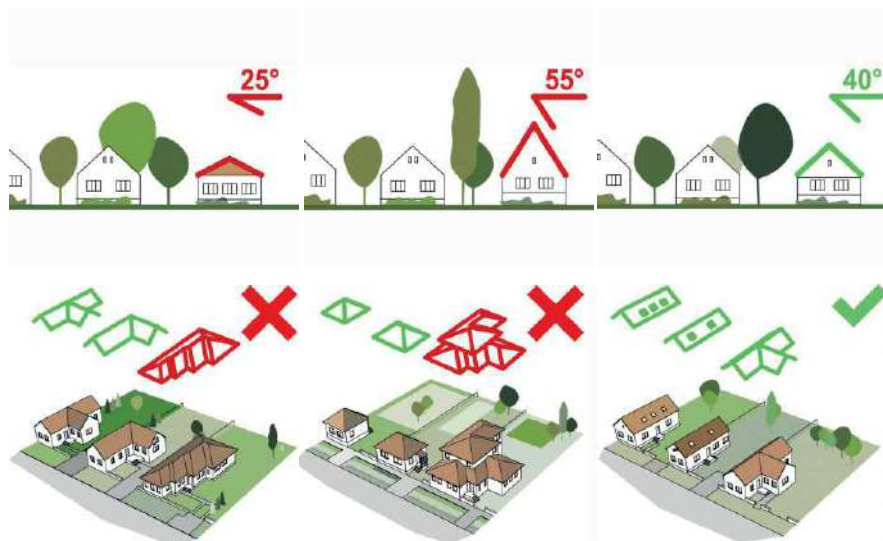
TELEPÍTÉS

A telkek a korai szabályozások hiányában természetes módon alakultak ki, amelyet ma szalagtelkeknek, vagy másnéven „nadrágszűj” telkeknek hívunk. A házak jellemzően oldalhatáron álló hosszúházak, amelyek oldalhatáron állnak és tornáccal vannak ellátva.

Az épületek legtöbb esetben az utcáfronton helyezkednek el, kicsi előkerttel és a telek hátsó irányába növekedtek, ahogy a családi igények illetve a gazdálkodás megkövetelte. Ez a kép adja a történeti karakter jellegzetes utcaképét. Alapelve, hogy igazodjunk a környező épületekhez.

Az oldalhatáron fekvő, hosszúkas telkeken fekvő, hosszan hátra nyúló beépítés, a családi házak sajátja. Az épületek kialakítása követi a domborzati adottságokat, a helyiségek, vagy azok ablakai, az udvarra nyílnak, mely udvarokat a szomszéd ház tűzfala határolja le.

Ne feledkezzünk el az oldalhatárra kerülő tűzfalról sem! Alakítsuk ki ízlésesen, ötletesen, melyről akár egyeztetünk a szomszédal is.

MAGASSÁG

Az épületek magassága az utcakép, a légterarány és a benapozás szempontjából egyaránt fontos.

A település ezen részén a földszintes beépítés a jellemző. Ha a szomszédos épületek földszintesek, a környezetéből kiemelkedő többszintes épület megtöri a harmonikus utcaképet, így a város ezen szakaszán különös figyelmet kell fordítani az illeszkedés szabályára.

Amennyiben a telekméret megengedi, a használat pedig igényli a tetőtér beépítését, csak az utcafronttól hátrébb javasolt a térfal megemelése és a tetőablakok elhelyezése. Az utcafronton őrizzük meg, vagy állítsuk vissza a pálházi házak jellegzetes homlokzatát.

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

Pálháza legkorábban kialakult épületeinek tetőhajlásszöge közel azonos. A történeti szövetbe tervezett épületek tetőhajlásszögei az egységes utcaképben fontosak, azok ne térjenek el nagy mértékben a meglévő házakétól.

Ajánlott tetőhajlásszög: 35° és 45° között

A történeti épületek tetőformája többnyire egyszerű, a tetőgerinc fő vonala párhuzamos vagy merőleges az utcára.

A szövetbe tervezett épületek tetőformáját a szomszédos házakéhoz hasonló módon alakítjuk ki.

HOMLOKZATKÉPZÉS

Épületeink homlokzatát szokás az épület „arcának” nevezni. Ez az az arc, melyet a külvilág is láthat, amely árulkodik, vagy éppen elrejt mindazt, ami maga a ház. A ház pedig nem más, mint egy térbeli lehatárolás, egy menedék, mely elválasztja a külvilágot a belvilágtól, otthont és védelmet nyújt lakója számára.

Ezen alapvető tulajdonságán túl egy település szerves része, egy közösség alkotója, egy kor lenyomata, mely árulkodó részletekkel „gesztikulál” a világ felé. Ezért is nagyon fontos, hogy a homlokzatok oly módon legyenek kiképezve, hogy minden mozzanatukban méltó és hiteles képet nyújtsanak tulajdonosukról, ugyanakkor gazdagítsák a települést.

Törekedjünk egyedi, értékálló megoldásokra, minőségi anyaghasználatra, ügyeljünk a karbantartásra és a jó minőségű kivitelezésre!

Tervező: Dankó Kristóf

Helyszín: Mór

JÓ PÉLDA

ANYAGHASZNÁLAT, TÁJBA ILLESZTÉS

A képen látható épület egy ikerházfél, mely anyaghasználatában és tájba illesztett pozíciójával példaértékű magyar mintának tekintendő. A kis költségvetésből épült házat tulajdonosa többek közt saját kezével építette, célja egy jól használható, szép, környezettudatos és olcsó családi otthon megteremtése volt.

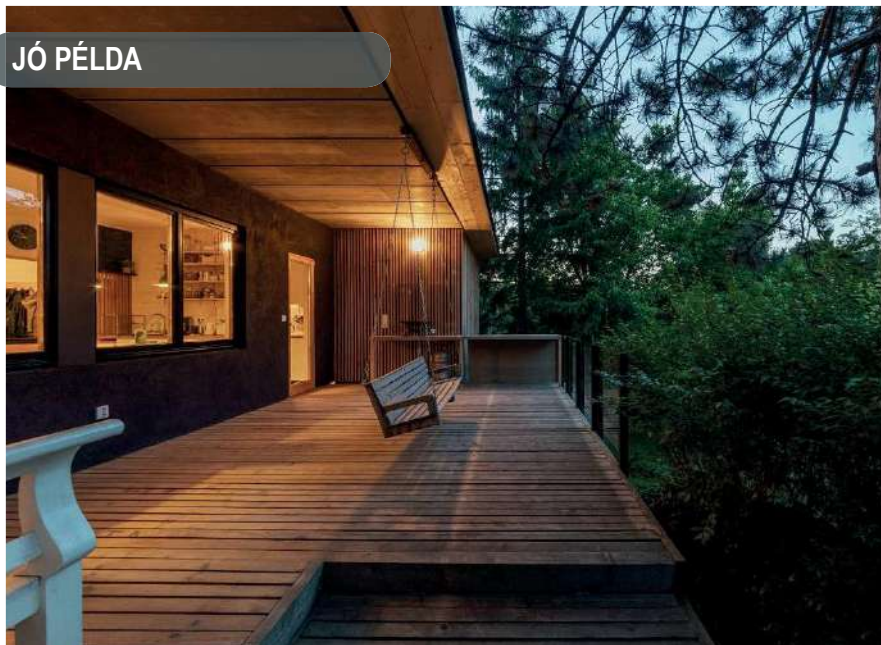
A fa intenzív használata összhangot teremt a természettel, az egyszerű, mégis szépen kidolgozott részletek egyszerre maiak és hagyományosak.

Épületeink tájba olvasztása lejtős terepen élettanilag és a településképp szempontjából is üdvös megoldás.

Tervező: Órfi József

Helyszín: Piliscsaba

JÓ PÉLDA

HAGYOMÁNY ÉS MODERNITÁS

Egy régi parasztház teljes újraértelmezése során a archetipikus formát, a mestergerendás fáfödémét, a háromosztatú elrendezést, a tornácot átmentették az új házba is.

„Az anyagok választásánál a hagyomány és a modernitás, a nyersesség és a kifinomultság, az illeszkedés és elkülönülés egyensúlyát kerestük. Hiteles, erős anyagokat használtunk: nyers betont, fehérre meszelt nyers téglát, sötétre pácolt fát, patinázott cinklemez és sötétszürke kerámia cserepet. Kerültük az extra megoldásokat, a részleteket a mai, magyar, átlagos építőmesteri tudáshoz igazítottuk. Egyszerű, helyénvaló házat szerettünk volna.”

Tervező: Álmosdi Árpád

Helyszín: Szolnok

JÓ PÉLDA

HOSSZÚ HÁZ

A hosszúkás telkekre szerkesztett hosszú házak koránstem ismeretlenek a magyar lakóházépítészeti körében. A hagyományos parasztházak térrendszere már nem felel meg egy mai család igényeinek, de az anyaghasználat, az alacsony kivitelezési költségek, a logikus térszervezés és a flóra tiszteltben tartása ma is nagyon fontos sarokpontok egy-egy új lakóház tervezésénél. A hosszú alaprajzok, hosszú közlekedőket eredményeznek, melyeket pazarló helyek helyett akár gigantikus, ablakokkal tűzdelt könyvespolcokká is lehet alakítani, kihasználva az amúgy is megépítendő négyzetmétereket. A terek követik a terep lejtését, a privát részeket a közösségi terek követik.

A ház kitűnő példa a környezetébe jól illeszkedő, az okos és szép, a hagyományos és egyben kortárs családi házra.

Építész tervezők: Földes László, Sónicz Péter

Helyszín: Pilisborosjenő

JÓ PÉLDA

MŰTEREMHÁZ

Tabula rasa - tiszta fehér lapot, vagyis tiszta fehér teret tervezett Kovács Péter DLA saját építész irodájának Debrecen egyik legrégebbi részén.

Az épületben a régit az újtól téglá és vasbeton szerkezettel választotta el. A ház építészeti alapképlete a rétegződés fenntartása, a régi téglakultúra fölött egy új építészeti karakter létrehozása.

Az épület egy zárt sorú települési szövetbe épült, mégis figyelemre méltó példája, miképp lehet a történelmi rétegződést megjeleníteni, a meglévő elemekből ispirálódva létrehozni egy teljesen új, de a környezetéből ihletett rendszert.

Építész tervezők: Kovács Péter
Helyszín: Debrecen

JÓ PÉLDA

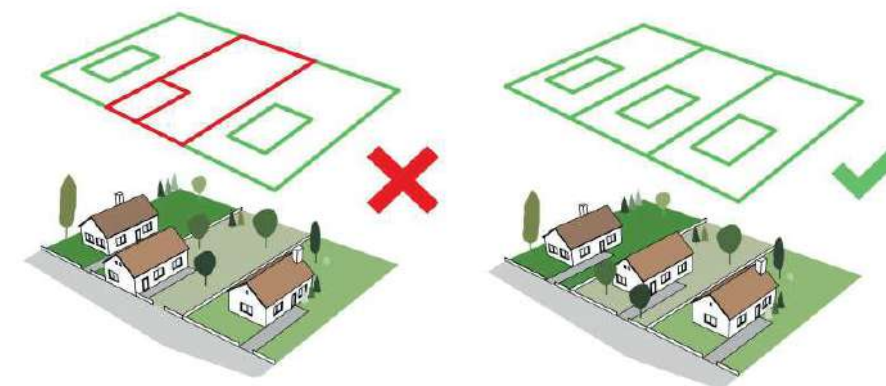
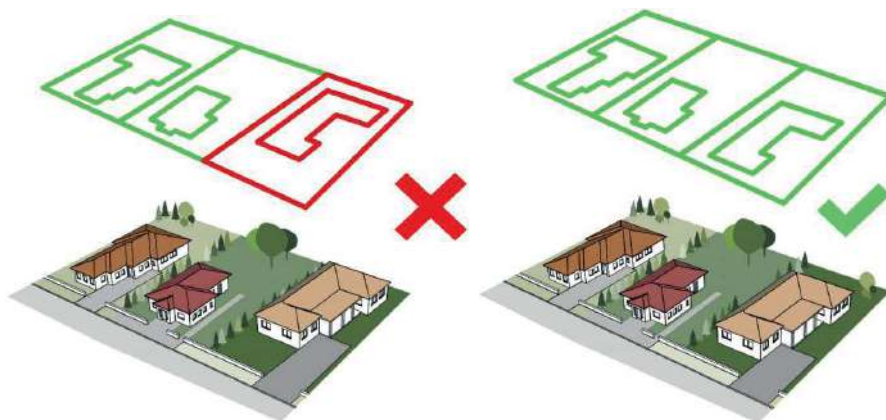
KERTVÁROSI KARAKTER

Pálházán a XX. század második felében komoly változások következtek be, ugyanis nagy mennyiségben épültek új házak a helyi szabályozási feltételeknek köszönhetően. Ezek elhelyezéséhez új utcákat és üres telkeket jelöltek ki, amelyekre aztán a típusstervek alapján épült a mai pálházi városképet jelentősen befolyásoló családi házak zöme. Az utcák vonala általában egyenes, szemben a történeti karakter íves, változó irányú utcáival.

Egyedül álló fák, vagy kisebb facsoportok, több helyen megjelennek, azonban telepített sorfákról nem beszélhetünk. A csapadékvíz elvezetéséről felszíni árkos vízelvezető rendszerek gondoskodnak, amelyek jellegzetes képét adják a pálházi utcaképnek.

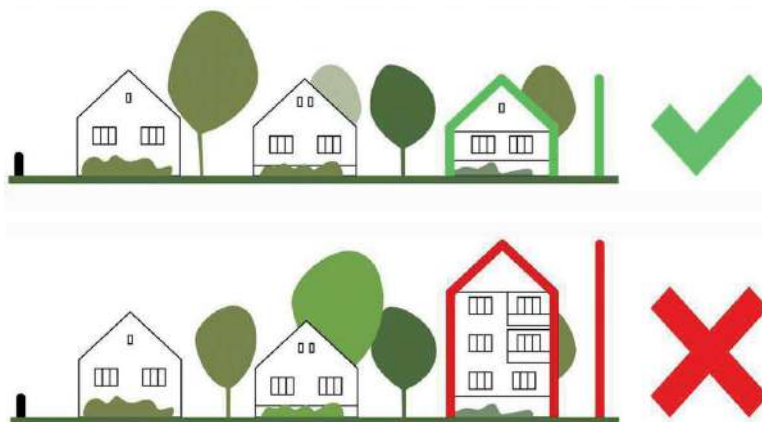
TELEPÍTÉS

A kockaházak telekalakításainál a telkek általában négyzet vagy téglalap alakúak, melyekre szabadon álló beépítés a jellemző, meghatározott oldal- és előkerti méretek betartásával.

Ezek méretéről a Helyi Építési Szabályzat és az OTÉK ad tájékoztatást, melyeket mindenképp vegyünk figyelembe.

Új épület építése esetén a telepítéssel illeszkedjünk a szomszédos házak építési vonalaihoz, tartsuk tiszteltben a kialakult homlokzati rendszert.

A tervezésre kerülő épület építési helyének kijelölése kapcsán mindenképp egyeztessünk a helyi építési hatóság kompetens ügyintézőjével!

MAGASSÁG

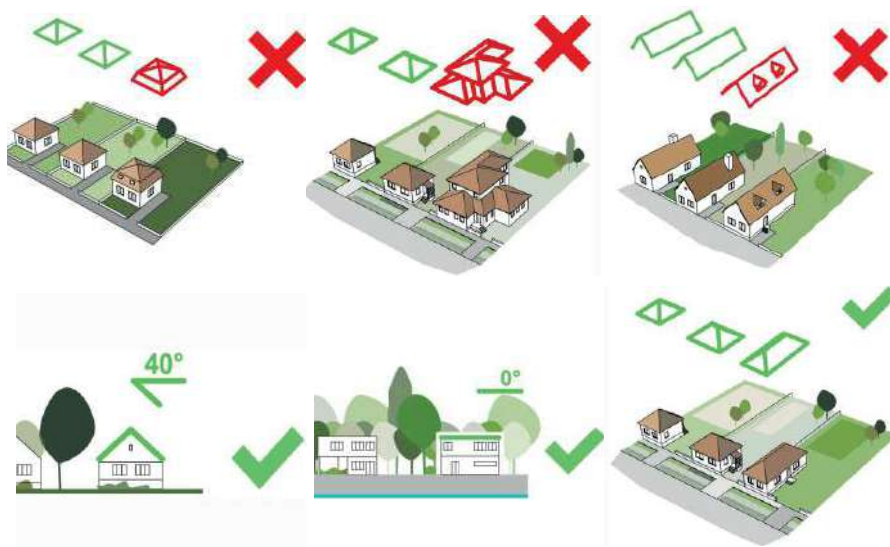
Az épületek magassága az utcakép, a légter-arány és a benapozás szempontjából egyaránt fontos.

A település ezen részén jellemzően egy emeletes épületek vannak. A meglévő épületek közé tervezett új épületek a környező épületek magasságaihoz igazodjanak.

TETŐHAJLÁSSZÖG , TETŐFORMA

A kertvárosi részeken található típusházak tetőhajlásszögei és formájuk azonos, sátoztetővel és az utcára merőleges tengelyű nyeregtetővel készültek, így egyszéges utcaképet alkotnak.

A vegyes utcákban és területeken bátran alkalmazzunk lapostetőt, de kerüljük a bonyolult tetőidomok és a manzárdtetők alkalmazását.

Alkalmazzunk egyszerű tetőformákat, törekedjünk a jó arányok megtalálására. Tilos a „kutyaól” ablakok kialakítása, helyettük tetősík-ablakokat használjunk!

JÓ PÉLDA

ÁTALAKÍTOTT VADÁSZHÁZ

Az épület a 60-as években épült, eredeti funkcióját tekintve is vadászház volt. A 2004-ben elvégzett felújítási munkákat az épületszerkezetek, a teljes épületgépészeti és villamosági rendszer elhasználódása és emellett néhány funkcionális változtatás igénye tette szükségessé.

„Az épület eredeti architektúráját alapvetően értékesnek tartottuk, a modernizmus szellemiségét megragadva, kívántunk ehhez illeszkedni és az új építésű átmeneti terekkel a természeti környezetet behozni az épületbe, illetve annak még jobban részévé tenni azt. Tervezői szándék volt, hogy az épület új kontextusba helyezésével átértelmezhetővé, befogadhatóbbá váljék, a mai eszközökkel hozzáépített kiegészítések az épület egészének megjelenését inkább erősítsék, és emellett értékei ne sérüljenek.”

Építész tervezők: Koller József, Ifj. Csatai László
Helyszín: Telki

ÁTALAKÍTOTT KOCKAHÁZ

A „Kádár-kockák” építészeti jelentősége sokkal nagyobb, mint amekkora figyelmet a szakma jelenleg tulajdonít neki. A típustervekből született, általában 10x10 m-es házak egy kor lenyomatai, melyek az egész országban megtalálhatók, minden település karakterébe be-beszűrődő vagy - akárcsak Pálházán - önálló karaktert alkotó jelenségek. A magyar emberek jelentős százaléka él vagy élt ilyen házakban, így nagyon fontos, hogy ezzel a kérdéssel jelen kézikönyv is foglalkozzon.

A sátoztetős kockaházak külső (és gyakran belső) megjelenésükben egy szigorúan szabályozott, az individuumot tiltó és a szabad gondolkodást üldöző kor leképezései, ezáltal építészeti és esztétikailag alacsony színvonalúak, tehát nem tekinthetők megőrzésre vagy követésre érdemesnek. Mielőtt azonban azt gondolnánk, hogy a helyzet reménytelen, az alábbiakban néhány átalakítási és felújítási ötletet, jó megoldást mutatunk be.

Ha a szerkezethez nincs lehetőségünk hozzányúlni, a homlokzati színek, burkolatok és anyagok helyes kiválasztásával, valamint a környezet (kert, előkert, kerítés) gondozásával javíthatjuk és szépíthetjük az összképet.

A jobb oldali épület építész tervezője: Lukátsovics Zoltán
Helyszín: Dunakeszi

Mindenképp őrizzük meg a háromosztatú ablakok arányait és osztásait, bízzuk építésze az átalakítás megtervezését!

JÓ PÉLDA

ÁTALAKÍTOTT KOCKAHÁZ

Lécekkel burkolt kiugró tömeg és felvillanó fehér foltok jellemzik a Batizi-Pócsi Gergő és Batizi-Pócsi Péter koncepciója alapján bővített zuglói családi házat. Az építészek szabad kezet kaptak az épület formálásában, melynek végeredménye nemcsak megfelelő életteret biztosít lakóinak, hanem építészeti értékkel is bír.

Építész: Batizi-Pócsi Gergő és Batizi-Pócsi Péter
Helyszín: Budapest

JÓ PÉLDA

MODERN CSALÁDI OTTHON

A kertvárosi övezetek vegyes képe miatt ezeken a területeken lehetőségünk van a legújabb építészeti trendeknek megfelelő, modern épületeket építeni.

Az egyszerű formák akkor mutatnak igazán jól, ha az arányaik, anyagaik és színeik jól megválasztott rendszert alkotnak és harmóniát sugároznak.

A bemutatott épület egy kitűnő pléda arra, miként lehet egy egyszerű tömeget, egyszerű eszközökkel igazán széppé és időtállóvá tenni.

Jól látható, hogy a kert, járdák, kapu és a kerítés is tökéletes összhangban van az épülettel, egységet alkotnak, így válik teljessé a kompozíció.

Épületeink tervezésénél merjünk új utakat járni, törekedjünk az összes részlet összehangolt megoldására, és azok precíz kivitelezésére.

Építész: Tóth László

Helyszín: Budapest

JÓ PÉLDA

● IPARI ÉS GAZDASÁGI KARAKTER

Pálházán belül jól elkülöníthető területen találhatóak az ipari és gazdasági tevékenységek céljára kialakított telepek. Célszerű módon az egykor Sátoraljaúj helyig kiépített vasútvonal mentén jöttek létre, ahol ki tudták alakítani a kitermelt fák feldolgozását kiszolgáló tűzépeket és logisztikai épületeket. Ez egyik ipartelepen található a mai napig az Hegyközi Erdészeti Igazgatóság erdészeti igazgatóságának épülete.

Az egykor virágzó fafeldolgozó üzem helyén mára csak az üres telek maradt meg, mellette gyümölcsfeldolgozó üzem található. Itt található továbbá a Perlitbánya üzeme is, amely jelentős gazdasági tényező a környéken.

Az gazdálkodás céljára szolgáló telkekre jellemző a kiterjedt méret. Az ipari és gazdasági épületek csarnokszerű, nagy alapterületű szerkezetek, amelyekhez kiszolgáló épületek is tartoznak.

Kialakításuk során törekedni kell a visszafogott, tájba illő épület együttesek kialakítására, amelyek nem konkurálnak az egyedülálló táji adottságokkal. Javasoljuk a visszafogott színhasználatot, valamint a zöldtető alkalmazását, ha arra lehetőség van.

PERLITBÁNYA

Magyarország egyetlen perlitbányája Pálházán található.

A pálházai perlitbánya 1959 óta működik. Közvetlenül a bánya melletti előkészítő üzemben történik a perlit őrlése, szárítása és osztályozása a vevők igénye szerint.

Hegyközben Pálházán és környékén lelhető fel a perlit, a riolit egy különleges szürkés-fehér színű, apró gyöngyszerű változata.

GYÜMÖLCSFELDOLGOZÓ ÜZEM

JÓ PÉLDA

EGYKORI FAFELDOLGOLZÓ ÜZEM ÉPÜLETEGYÜTTESE

MÉHÉSZET ÉS MÉZSÖR MANUFAKTÚRA

Visszafogottság, letisztult elegancia, funkcionális formaképzés, környezettudatosság - olyan kulcsszavak, melyek mindegyikét felvonultatja az a terv, mely egy méhészet kiszolgáló épületét és mézből készített sörök manufaktúráját hozza egy fedél alá.

Döngölt földbetonból, fából, tehát olcsó és könnyen elérhető anyagokból készült, azonban jól hangolt részleteinek, arányainak és átgondolt térhasználatának köszönhetően mégis egy nagyon szép épület, mely amellett, hogy hagyományos, mégis összetéveszthetetlenül mai.

A tornácos ház kitűnő újrértelmezése, melynek megoldásait - megfelelő kivitelezési odafigyelés és precizitás mellett - bátran alkalmazzunk új ipari létesítményeink tervezésénél.

Építész tervező: Serfőző Evelin

Helyszín: Gödöllő

JÓ PÉLDA

ÉPÜLETENERGETIKAI DEMONSTRÁCIÓS KÖZPONT

„A Debreceni Egyetem monumentális új tömbjeinek háttére előtt kérlelhetetlenül áll egy szigorú rácsszerkezetű kocka. Egy lakóházak melletti sávban kapott helyet a kutatóközpont demonstratív épület-kubusa. Léptéke a nagyobb családi ház, kisebb villaépület terület és tömegarányát veszi mintául, (szerencsésen) nem vesz tudomást a szomszédos új monumentális kari és szállás épületekről. Arányrendszerében a megfoghatót, a közérthetőt, a beláthatót célozza – míg formálásában az elvontat, a tudományosat, a sejtethetőt reprezentálja. Emberközeli arányok és kutatói szellemiség.”

Építész tervező: Ferencz Marcel, Vukoszávlyev Zorán
Helyszín: Debrecen

JÓ PÉLDA

KÜLTERÜLET

Borsod-Abaúj-Zemplén megye természeti adottságait tekintve nem tekinthető mezőgazdasági térségnek, gazdaságában az agrárium súlya országos átlag alatti. Hegyköz területén a szántóföldek összterülete 6671 ha. A Hegyközben a földhivatali nyilvántartás szerint több mint 200 ha gyümölcsös található. A legjellemzőbb gyümölcsök Hegyközben: dió, málna, szeder, ribiszke, alma.

A Hegyközben a mezőgazdasági szövetkezetek felszámolásával párhuzamosan erősen lecsökkent az állattenyésztés jelentősége.

A Hegyköz erdőszűtsége magas, eléri az összterület 52,2 %-át (15670 ha). Az itteni erdők 71 % gazdasági erdő, 29 % véderdő. A hegyközi területen az Északerdő Zrt. rendelkezik a legnagyobb tulajdonrészrel, 70%-kal.

Pálháza külterületén döntően erdőgazdálkodási és mezőgazdálkodási tevékenység folyik. Az erdőgazdálkodásból származó faanyag feldolgozása mindig is az egyik fő tevékenységi köre volt a helyi lakosoknak a történelem során.

Azokon a területeken, ahol a domborzati adottságok és klimatikus viszonyok lehetővé teszik mezőgazdasági termelés alakult ki.

Harmadik jelentős tevékenység a bányászat. Pálházán található az ország legnagyobb Perlitbányája, amely jól látható már a város határából. E három gazdálkodási forma meghatározó tájképet ad Pálházának.

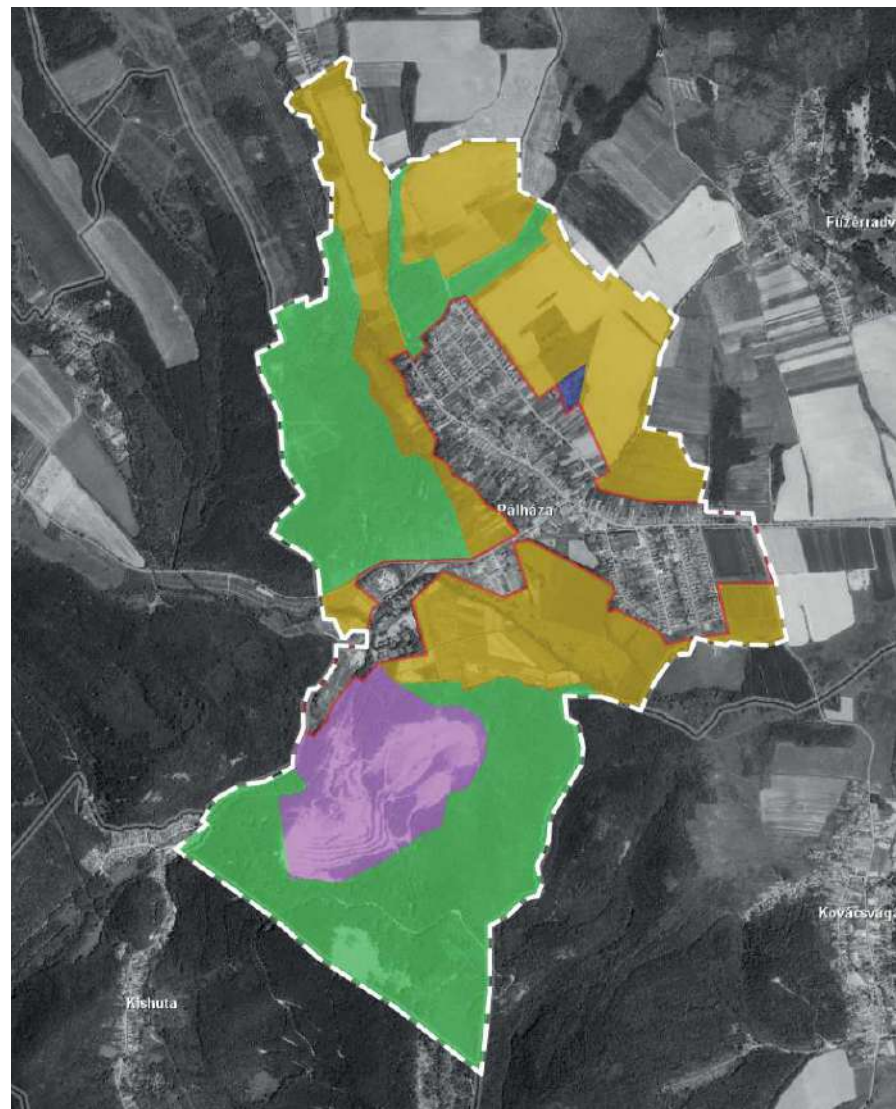
Perlitbánya

Mezőgazdasági terület

Erdők

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Fenséges, nyugalmat árasztó táj veszi körül a várost, ahol az ember és a természet évszázadok óta él szelíd harmóniában.

A Zempléni-hegység és a Bodrogek találkozásánál formálódott területen ezernyi módját találja az ember, hogy megismerje a természetet, hogy közel kerüljön csodáihoz. Az ásványgyűjtő, a madarak életére kíváncsi ornitológus, a vadak csapásait járó erdőszerető ember, a vízparton csendesen üldögélő horgász éppúgy megtalálja az örömét, mint a tájat gyalogosan, kenuval vagy kerékpárral bebarangoló turista.

Ma is viszonylagos zavartalanságban élhet az országosan is kiemelkedő vadállomány, ahol visszatelepültnak mondható a hiúz és a farkas és ahol világelső muflon- és gímtrófeák jellemzik az állomány minőségét.

A terület természeti értékeinek, gazdag növény- és állatvilágának védelmében hozták létre a Zempléni Tájvédelmi Körzetet.

A település területének jelentős részét képezik erdők és mezőgazdasági művelésű területek (szántó, gyümölcsösök). A Zempléni-hegység, azon belül is a Hegyköz egyik kiemelkedően szép részéről beszélünk, így az épített környezet mellett a természeti környezet védelme is kiemelt jelentőségű, mivel a város teljes közigazgatási területe valamilyen szintű védelem alatt áll. A terület egésze tájképvédelmi övezet, valamint a természeti területek aránya igen magas, így kiemelt figyelmet kell fordítani a tájkép, a természetes életközösségek (növénytakasulások) és élőhelyek megóvására.

Kiemelt Natura 2000-es terület Pálházán a Bózsva patak környéke, valamint a különleges madárvédelmi területek közül a Zempléni-hegység a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgygel néven kihirdetett helyszín, amely a város közigazgatási területének jelentős része. Kiemelten védendő területek továbbá az Országos Ökológiai hálózat területei. A Pálházán megtalálható övezetek a magterület, az ökológiai folyosó és a pufferterület.

Pálháza területén több forrás is található, amelyekre az országosan védett természeti területekre vonatkozó természetvédelmi előírások érvényesek.

IMPRESSZUM

PÁLHÁZA VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

<http://www.palhaza.hu>
palhaza.hiv@gmail.com
3994 Pálháza, Dózsa György út 151.
Telefon:
+36-47-370-001

Polgármester: Szebeni Endre
+36-370-001/14-es mellék

Főpítész:
Tóth László, okl. építészmérnök

SZERKESZTŐ, GRAFIKAI TERVEZŐ,
SZÖVEG, FOTÓ:

Papp Linda, okl. építészmérnök
lindaa.papp@gmail.com
Nemcsák László, tájépítészmérnök
Wittek Krisztina, okl. építészmérnök

FOTÓK, LÉGIFOTÓK:
Palágyi Tibor

Pálháza, 2017.

